

Economisch-Statistische Berichten

Nationale en internationale
economische politiek

★

Prof. Dr. H. J. Witteveen

De Miljoenennota 1958:
kentering in inzicht en ontwikkeling

★

Dr. J. Wemelsfelder

Nederlands positie in een groeiende
wereldeconomie
(II)

★

M. Fraenkel

De Euromarkt voor weefsels
van katoen en wol

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2102

WOENSDAG 9 OKTOBER 1957

1857 1957

100 JAAR „ZWITSERSE”
een eeuw vertrouwen

**Modérne
levensverzekering**

met insluiting, zonder extra premie, van:

● Extra risicodekking bij overlijden
tengevolge van een ongeval

● Extra risicodekking bij overlijden
na langdurige ziekte

● Vrijstelling van premiebetaling
bij invaliditeit (zowel bij blijvende als
bij tijdelijke, algehele of gedeeltelijke
invaliditeit door ongeval of ziekte)

● Aandeel in de winst

**ZWITSERSE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVZERKERING EN LIJFRENTÉ**

KANTOOR VOOR NEDERLAND: HERENGACHT 500 - AMSTERDAM-C. - TELEFOON 37171

R. Mees & Zoonen
*Bankiers en
Assurantie-makelaars*

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam*

*Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten*

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.*

INHOUD

	Blz.
Nationale en internationale economische politiek	807
De Miljoenennota 1958: kentering in inzicht en ontwikkeling, door Prof. Dr. H. J. Witteveen	808
Nederlands positie in een groeiende wereldecono- mie (II), door Dr. J. Wemelsfelder	813
De Euromarkt voor weefsels van katoen en wol, door M. Fraenkel	816
Aantekening:	
Olie in de Sahara, door F. S. Noordhoff	819
Boekbespreking:	
Stand van zaken. Gedenkboek bij het vijftigjarig bestaan der Scheepvaart Vereeniging Zuid, bespr. door Drs. P. van Zuuren	820
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	820
Notities:	
Duitse bankconcentratie	815

Nationale en internationale economische politiek

De vorige week is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal het wetsontwerp tot deelneming aan de Europese Economische Gemeenschap met grote meerderheid aangevaard. Door deze beslissing zal ons land, wanneer ook de Eerste Kamer haar fiat aan dit voorstel geeft, zowel in zijn economische betrekkingen als in zijn economisch beleid nauw worden verbonden aan het lot en de opvattingen van zijn partner-landen. Verschillende stappen waren in deze richting reeds in de voorgaande jaren gedaan. Integraal, doch op een beperkt geografisch gebied in de Benelux, bedrijfstakgewijs in de Kolen en Staal Gemeenschap en ten slotte vooral ten aanzien van de contingenterings- en de tariefpolitiek in O.E.E.S. en G.A.T.T. De Europese Economische Gemeenschap is een verdere stap, die mede door het — beperkte — supra-nationale karakter zijner organen van wijdere strekking en van groter gewicht voor onze economische positie is dan de vorige.

Dit feit werpt problemen op van tweeërlei aard, resp. betreffende de oriëntatie onzer economische structuur en de inhoud van ons economisch beleid. De eerste zal worden beïnvloed door de geleidelijke afschaffing van de invoerrechten en de resterende kwantitatieve beperkingen aan de binnengrenzen der Gemeenschap en door de instelling van een nieuw tariefsysteem aan de buitengrens. Hoewel dit in een tijdsperiode van 12-15 jaar zal geschieden, zal de heroriëntatie onzer structuur van stonde af aan plaatsvinden, zowel door de handelingen van het bedrijfsleven binnen de Zes als door de reacties daarop van andere landen. Twee reacties zijn reeds actueel. De belangstelling van het Amerikaanse bedrijfsleven voor deze toekomstige grote markt en, meer nog, het streven naar een Europese vrijhandelszone. Een volledige Europese Douane-unie met de daaraan verbonden coördinatie van economische politiek bleek tot dusver niet mogelijk. De Zes hebben nu de weg gebaad. De politieke en economische affiniteit in West-Europa is echter te groot om niet ernstig de mogelijkheid van een praktische verbinding met de andere landen onder ogen te zien en aldus het ontstaan van een kloof tussen de beide, op zichzelf in menig opzicht reeds niet homogene, groepen te voorkomen. Wij dienen nuchter te onderzoeken op welke wijze met inachtneming van de moeizaam tot stand gebrachte samenwerking in het verband der Zes en met vermindering van nieuwe moeilijkheden een constructie kan worden gevonden, die aan de wijd verspreide commerciële belangen van ons land recht doet wedervaren.

Naast en ten dele in samenhang met dit heroriëntatievraagstuk staat de versterkte mate van internationalisering onzer economische politiek. De jaren voor en na de oorlog hebben doen zien, dat Nederland voor de duurzame wel-

vaart zijner bevolking behoefte heeft aan een actief economisch beleid. Wat de inhoud betreft mogen er soms meer, soms minder belangrijke nuanceverschillen zijn, over de algemene strekking ervan is in de praktijk gebleken een aanzienlijke mate van eensgezindheid te bestaan.

De instelling der Gemeenschap kan in deze situatie belangrijke wijzigingen brengen. Grotere afhankelijkheid op dit punt betekent in feite meestal het zoeken naar de grootste gemene deler en deze zal soms, en in de aanvang vaak, blijken niet bijzonder groot te zijn. Zolang de economische integratie niet feitelijk is voltrokken, kan de economische samenvoeging van landen met een tot dusver sterk onderscheiden economische ontwikkeling in het spel der compromissen leiden tot een passieve instelling ter zake van het economische beleid. Met als resultaat dat de oplossing der onvermijdelijke moeilijkheden opnieuw wordt gezocht in protectie aan de buiten- of binnengrenzen.

Deze toegenomen internationalisering onzer economische politiek stelt land en Regering dan ook voor moeilijke opgaven. Aan de ene kant moet worden gestreefd naar een coördinatie van de economische politiek in de Gemeenschap, die nationale tegenstellingen opheft, maar daarnaast er positief toe meewerkt het evenwicht en de werkgelegenheid te bevorderen. Faalt men daarin, dan loopt de economische samenwerking, waarop wij hier in het Westen onze hoop hebben gebouwd, onvermijdelijk in het zand der belangentegenstellingen. Juist echter omdat het verwezenlijken der integratie en het scheppen van deze politieke tijd kost, dienen wij aan de andere kant bij de inschakeling in deze Europese economische politiek en bij het gedeeltelijk prijsgeven van onze nationale beïnvloedingsmiddelen voortdurend te beseffen, dat slechts een economisch sterk Nederland een goede partner in deze nieuwe Gemeenschap kan zijn. Wij zullen in dit onvermijdelijk soms langzame integratieproces, dat niettemin met talrijke incidentele schokken gepaard kan gaan, ons de noodzaak van het eigen economische evenwicht en van de soliditeit onzer internationale concurrentiepositie voortdurend voor ogen moeten houden.

De aanpassing van ons economisch beleid aan deze nieuwe omstandigheden zal een zwaar beroep doen op de deskundigheid en het wederzijds begrip van Overheid en bedrijfsleven, waaraan deze slechts in nauw en voortdurend overleg zullen kunnen voldoen. Van bijzonder belang is, wel, dat bij alle door de wisseling van omstandigheden en van politieke groepering veroorzaakte nuancering de samenhang en de fundamentele continuïteit van het economische beleid verzekerd blijven.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Tot algemeen secretaris van het Nederlandsch Economisch Instituut is benoemd de heer J. R. Zuidema, econ. drs.

In de economische situatie waarin ons land thans verkeert, kan de rol van de rijksbegroting nauwelijks meer conjunctuurmitigerend worden genoemd. Veeleer is het zó, dat de begroting zich ook nu met de conjunctuur meebeweegt. Uit monetair oogpunt moet de begroting 1958 evenwel als juist worden beschouwd. De door de onjuiste politiek van de laatste jaren veroorzaakte ongunstige betalingsbalanssituatie maakt het onvermijdelijk, nu de rem enigszins aan te trekken. Wanneer intussen de deflatoire werking van de begroting minder sterk is dan de Regering zich ten doel schijnt te hebben gesteld, dan is dit met het oog op de zich wijzigende conjuncturele situatie wellicht nog niet al te ongelukkig. Het gevaar tekent zich af, dat het juiste inzicht, waarvan de Miljoenennota 1958 blijk geeft, uit conjunctureel oogpunt te laat kan zijn gekomen.

Inleiding.

De met zoveel spanning verwachte Miljoenennota 1958 doet al bij eerste kennisneming een zekere kentering in de gedachten zien. In de inleiding en in de slotbeschouwing klinken geluiden op, die in vroegere nota's — en met name in die van 1955 en 1956¹⁾ — helaas ontbraken, en die in een opzicht ook een uitdrukkelijke erkenning van in die jaren gemaakte fouten inhouden. Eerlijk en zeer toe te juichen is de volgende uitspraak aan het slot van de nota:

„Inflatoire financiering is duidelijk in strijd met de eisen van de algemeen-economische situatie en een voortzetting van hetgeen te dien aanzien in 1956 en 1957 is geschied dient dan ook te worden vermeden. Een voortgaande inflatie is in wezen een sluipende en ongecontroleerde belastingheffing, die op de duur niet slechts de maatschappelijke structuur ontwrict, doch die ook de spaarzin ondermijnt en die veelal juist de economisch minst weerbaren het zwaarste tref. De regering zal er dan ook met vastberadenheid naar streven om, mede door haar financiële politiek aan dit ernstige euvel een krachtig halt toe te roepen”.

Deze overtuigde uitspraak van de Regering was zeer nodig; en zij verdient alle steun. Uiterst belangrijk is ook de wijze, waarop de Regering deze doelstelling nader uitwerkt. Ten gevolge op wat in de Miljoenennota 1957 reeds was opgemerkt, wordt onmiddellijk in de inleiding gesteld, dat ons land om structurele redenen in jaren van een normale conjunctuur een *overschot* op de lopende rekening van de betalingsbalans nodig heeft van circa f. 500 mln. En daaraan wordt toegevoegd, dat het in hoogconjunctuurjaren wenselijk is „naar een groter overschot te streven, teneinde bij een eventuele omslag over voldoende reserves te beschikken”. Deze doelstelling, die door de grote meerderheid der economen volkomen zal worden onderschreven en die ik in de afgelopen jaren bij herhaling naar voren heb gebracht, contrasteert wel scherp met de weinig overtuigende gedachtegang, die nog in de Miljoenennota 1956 te vinden was. Deze kwam erop neer, dat een compenserende (dus anti-cyclische) begrotingspolitiek alleen moest worden gevoerd voor zover de te hoge bestedingen hun oorsprong in het binnenland zouden hebben. Waar

¹⁾ De Miljoenennota 1957, die door het demissionaire kabinet moest worden opgesteld, vormt een soort overgangsfase.

De Miljoenennota 1958: kentering in inzicht en ontwikkeling

het begrip „binnenlandse oorsprong” hier werd gebruikt in de zin van een verschil tussen de binnenlandse investeringen en besparingen, hield deze doelstelling in feite in, dat men zich richtte op een situatie van *evenwicht* op de lopende rekening van de betalingsbalans²⁾ — en dat in een jaar van uitgesproken hoogconjunctuur, nationaal zowel als internationaal.

Aan deze gezonde conjunctuurpolitieke doelstelling paart de thans voor ons liggende nota ook een juist inzicht in de structurele situatie van onze economie. Uitdrukkelijk wordt in de inleiding gewezen op een van de belangrijkste structurele factoren: „de grote kapitaalbehoefte in Nederland sedert de oorlog, welke heeft geleid tot een kapitaalschaarste”³⁾. In overeenstemming met deze uitgangspunten komt in de nota een bewust en krachtig streven naar voren om de uitgaven van de Rijksoverheid zo laag mogelijk te houden. De uitspraken over de hoogte der uitgaven, die in vroegere nota's veelal enigszins platonisch bleven aandoen, hebben duidelijk een andere klank gekregen. Er blijkt thans voor het eerst van een daadwerkelijke inspanning om het uitgavenniveau zo laag mogelijk te houden. Dit alles klinkt veelbelovend; een frisse wind waait ons uit deze beschouwingen tegemoet.

Analyse van de begrotingscijfers.

Wat is het resultaat van deze nieuwe doelstellingen in de begrotingscijfers voor 1958? In hoeverre is het gelukt om

²⁾ Voor een uitwerking van de samenhang tussen het evenwicht van besparingen en investeringen en het betalingsbalans-evenwicht moge ik verwijzen naar mijn beschouwing „De monetaire interpretatie van onze economische ontwikkeling” in „E.-S.B.” van 3 november 1954 (herdrukt in „Monetaire uiteenzettingen”, blz. 82 e.v.). Zie ook „Cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek?” in „E.-S.B.” van 19 oktober 1955, blz. 942.

³⁾ Deze passage in de Miljoenennota heeft duidelijk niet slechts een tijdelijke, conjuncturele kapitaalschaarste op het oog, maar een fundamentele of structurele kapitaalschaarste, zoals ik die heb omschreven in mijn preadvies voor de Vereniging voor Staathuishoudkunde in 1950. Men zie ook mijn boekje „Structuur en conjunctuur”, waar ik een overzicht heb gegeven van factoren, die een overheersen van structurele kapitaalschaarste in de toekomst waarschijnlijk zullen doen voortgaan.

de uitgaven te beperken en de begroting als geheel in overeenstemming te brengen met de eisen, die de hierboven weergegeven juiste beginselen in de huidige situatie stellen? Wanneer men deze vragen door bestudering van de Miljoenennota tracht te beantwoorden, maakt men achtereenvolgens verschillende fasen door.

De eerste indruk, die de totaalcijfers van de begroting geven, is teleurstellend: tegenover een tekort op de begroting als geheel van f. 594 mln. volgens de vermoedelijke uitkomst voor 1957 staat een tekort van f. 615 mln. op de begroting voor 1958 (rekening houdende met te verwachten additionele uitgaven en voor te stellen maatregelen). Deze cijfers wekken de schijn, alsof er weinig zou zijn veranderd.

Bij nadere bestudering van de nota blijkt echter al zeer spoedig, dat achter deze schijnbare overeenkomst grote verschillen zijn verborgen. Twee factoren, waarop in de Miljoenennota uitdrukkelijk wordt gewezen, zijn de volgende:

1. Het totaalcijfer van de vermoedelijke uitkomst voor 1957 geeft een te gunstig beeld doordat onder de inkomsten een bedrag van f. 363 mln. aan ontvangsten uit de tegenwaarderekening is opgenomen. Monetair gezien vormen deze tegenwaardegelden echter een zuiver inflatoire financiering.

2. Op de begroting voor 1958 is onder de uitgaven op de Buitengewone Dienst een bedrag van f. 540 mln. opgevoerd ter financiering van de woningbouw. De Staat neemt hier een financieringstaak over, die in de afgelopen jaren door de gemeenten werd gedragen. Om een juist beeld te krijgen van het effect van de begroting op de volkshuishouding kan dus deze f. 540 mln., die slechts een verschuiving in de financieringswijze inhoudt, beter buiten beschouwing worden gelaten⁴⁾. Schakelt men derhalve deze beide factoren uit, dan krijgt men, zoals de heer Andriessen enige weken geleden in dit tijdschrift heeft gesteld „de zuiverder vergelijkende van een tekort van f. 75 mln. voor 1958 tegenover een tekort van f. 957 mln. voor 1957”⁵⁾. Zo zou dus de begroting 1958 in wezen een zeer belangrijke verbetering in verhouding tot 1957 te zien geven. Maar is op deze wijze werkelijk een zuivere vergelijking gemaakt?

Een nauwkeuriger monetaire analyse van de begroting, zoals ik die ook in de afgelopen jaren enige malen heb gegeven, brengt ons uiteindelijk weer tot een geheel ander beeld. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de invloed, die de begroting uitoefent op de totale geldstroom — en dus op de conjuncturele situatie — moeten namelijk nog de volgende correcties worden aangebracht:

1. Volgens in het begrotingsoverzicht gegeven schattingen zal door de overloop van verschillende posten (en door reservering van f. 10 mln. voor minder-ontwikkelde gebieden) in 1958 netto f. 90 mln. meer worden uitgegeven dan op de begroting voor dat jaar is uitgetrokken.

2. Vervolgens moet rekening worden gehouden met het feit, dat een aantal belangrijke begrotingsposten slechts boekhoudkundige en geen monetaire betekenis heeft. Daar een aantal grote eenmalige uitgaven in 1957 dit typische karakter heeft gehad, terwijl dergelijke betalingen in 1958 niet worden voorzien, ondergaat de vergelijking tussen

1957 en 1958 zo een ingrijpende wijziging. Het gaat hier om de volgende posten:

- a. een overstorting in het Industrieel Garantiefonds: f. 30 mln.;
- b. de overname door het Koninkrijk van een vordering van De Nederlandsche Bank op Argentinië: f. 80 mln.;
- c. achterstallige betalingen ter sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds: f. 170 mln.

3. Met betrekking tot de Buitengewone Dienst⁶⁾ moeten de ontvangsten buiten beschouwing worden gelaten, daar deze slechts bestaan uit ontvangen aflossingen en uit middelen in verband met het muntwezen, die uiteraard geen beperking van de geldstroom zullen meebrengen. Aan de andere kant moeten dan ook de uitgaven voor aflossing van schulden van de totale uitgaven worden afgetrokken.

4. Wanneer men wil schatten, welke *autonoom impuls* de begroting aan de totale geld- of inkomensstroom zal geven, moet men, zoals ik in vroegere beschouwingen heb uiteengezet, de verandering in de belastingopbrengsten, die het *gevolg* zal zijn van een verandering in de inkomensstroom, in eerste instantie buiten beschouwing laten.

Een overzicht van al deze correcties is gegeven in tabel 1, die op dezelfde wijze is opgebouwd als in mijn vorige artikelen.

Het blijkt dan uit deze tabel, dat het *autonoom effect van de begroting voor 1958 uiteindelijk maar weinig verschilt van de vermoedelijke uitkomst voor 1957*. Het inflatoire effect, dat in de realisatie voor 1957 ruim f. 500 mln. bedroeg, zou volgens de begroting 1958 dalen tot ongeveer f. 400 mln. De begroting op zichzelf zal dus slechts een geringe uitwerking op het niveau van de totale vraag hebben; de daling van het autonoom inflatoire effect van ongeveer f. 100 mln. wijst erop, dat de begroting *een zeer beperkte impuls in benedenwaartse richting aan de totale bestedingen zal geven*. In zoverre is er intussen wel verschil met de situatie in 1957, dat toen het autonoom inflatoire effect van de begroting nog met circa f. 400 mln. toenam, zodat — ondanks de maatregelen in het kader van de bestedingsbeperking — van de rijksfinanciën nog een belangrijke stoot in inflatoire richting is uitgegaan. Daaraan zou nu volgens de begroting 1958 althans een einde komen.

Een overeenkomstig beeld komt naar voren wanneer men de ontwikkeling van het *uitgavenpeil* beziet. Ook hier lijkt op het eerste gezicht een indrukwekkende daling bereikt te zijn, maar blijken de resultaten van het streven naar bezuiniging bij nadere beschouwing nog zeer beperkt. Bezielt men — zoals de heer Andriessen doet — eenvoudig het totaal van alle uitgaven, exclusief de woningbouwvoorschotten, dan komt men tot een daling van f. 523 mln. Deze daling is echter meer schijn dan wezen. Om te beginnen ontstaat zij voor een bedrag van f. 69 mln. door een daling van de geschatte aflossingen, hetgeen uiteraard weinig betekenis heeft. Bovendien moet ook hier rekening worden gehouden met de verschillende bijzondere en eenmalige uitgaven in de uitkomst voor 1957, die geen monetaire betekenis hebben. Uit tabel 1 blijkt, dat deze posten tezamen f. 280 mln. bedragen. Van de daling der uitgaven blijft dan nog slechts circa f. 170 mln. over (f. 523 mln. — f. 69 mln. — f. 280 mln.). En ook deze daling is nog door een tweetal bijzondere factoren te verklaren:

1. de vermindering van de uitkeringen van oorlogs- en watersnoodschade met f. 111 mln.;

⁶⁾ In de begroting 1958 is de Buitengewone Dienst I vervallen, zodat waar van Buitengewone Dienst gesproken wordt, de vroegere Buitengewone Dienst II wordt bedoeld.

⁴⁾ Of althans het verschil tussen dit bedrag en de f. 6 mln., die in 1957 voor hetzelfde doel uitgetrokken waren.

⁵⁾ Zie: „De Miljoenennota 1958 in het licht van de economische situatie” door Dr. J. E. Andriessen in „E.-S.B.” van 18 september 1957.

TABEL I.

Analyse van de Rijksbegroting

	Vermoe- delijk beloop 1956	Vermoe- delijke uitkomst 1957 per 15-8-1957	Begroting 1958
(in miljoenen guldens)			
1. Overschot (+) of tekort (—) op Ge- wone Dienst en L.E.F. a)	+ 437	+ 174	+ 607
2. Te verwachten additionele uitgaven (—)			— 305
3. Additionele uitgaven, gefinancierd uit de tegenwaarderekening (—) ..			— 8 b)
4. Ontvangsten uit de tegenwaarde- rekening (—)	— 123	— 363	
5. Correctie i.v.m. afschrijvingen (+) ..	+ 146	+ 54	+ 54
6. Voorgestelde maatregelen 1958			+ 130
7. Uitgaven Buitengewone Dienst exclu- sief aflossingen (—)	—1.021	— 624	—1.019
8. Aftrek van toeneming woningbouw- voorschotten in 1958 (+)			+ 534 c)
9. Saldo van overlopende posten 1958 ..			— 90
10. Correcties voor posten zonder monetaire betekenis:			
a. Storting Industrieel Garantie- fonds		+ 30	
b. Overname vordering Argentinië		+ 80	
c. Achterstallige uitkeringen voor sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds		+ 170 d)	
d. Opbrengst vijandelijk vermogen	— 260	— 50	— 35
11. Totaal deflator (+) of inflator (—) effect van de begroting	— 821	— 529	— 132
12. Reactie van de belastingopbrengst op veranderingen in het nationaal in- komen (stijging van de opbrengst is (—))	— 626	— 718	— 295 e)
13. Totaal autonoom deflator (+) of in- flator (—) effect van de begroting	—1.447	—1.247	— 427

a) Met ingang van 1958 is de Buitengewone Dienst I vervallen. In de tabel is deze Dienst dus ook voor de voorafgaande jaren bij de Gewone Dienst getrokken.

b) Deze additionele uitgaven worden als regel niet in de begroting, maar wel in de latere cijfers van de vermoedelijke uitkomst opgenomen. Voor 1958 zijn intussen de additionele uitgaven voor militaire projecten van f. 18 mln. begrepen in de in de begroting verwerkte uitgaven voor defensie, die uit vroegere begrotingen worden gefinancierd (zie bijlagen, blz. 21).

c) Voor 1958 zijn woningbouwvoorschotten voorzien tot een bedrag van f. 540 mln.; in 1957 werd hiervoor slechts f. 6 mln. uitgegeven.

d) Vergelijk Miljoenennota 1958, blz. 26.

e) De reactie van de belastingopbrengst is aldus geschat:

Voor 1956: Volgens het vermoedelijk beloop waren de totale belasting-ontvangsten na aftrek van het aandeel voor gemeenten en provincien f. 6.020 mln. In de Miljoenennota 1956 werd het effect van tariefsverlagingen geschat op f. 390 mln., of f. 325 mln. na aftrek. Het gevolg van de inkomensstijging kan men derhalve berekenen door van de som van f. 6.020 en f. 325 = f. 6.345 mln. de in 1955 gerealiseerde opbrengst van f. 5.719 mln. af te trekken.

Voor 1957: Volgens de vermoedelijke uitkomst voor 1957 zal de totale belastingopbrengst vóór aftrek f. 7.795 mln. zijn, of f. 610 mln. meer dan de oorspronkelijke raming van f. 7.185 mln. Dit verschil is volgens de Miljoenennota 1958 voor f. 220 mln. het gevolg van in het kader van de bestedingsbeperking getroffen belastingmaatregelen en van incidentele oorzaken. Het overblijvende verschil van f. 390 mln. zal dus zijn oorzaak hebben gevonden in een verdere inkomensstijging. Bovendien was in de oorspronkelijke raming reeds voor f. 450 tot f. 475 mln. met een stijging ten gevolge van de economische ontwikkeling gerekend (zie Miljoenennota 1957, blz. 26). Tszamen kan het resultaat van de inkomensstijging dus worden gesteld op f. 840 tot f. 865 mln. vóór aftrek, of f. 708 tot f. 729 mln. ná aftrek.

Voor 1958: In de Miljoenennota 1958 wordt meegedeeld, dat zonder het effect van tariefswijzigingen in de belastingraming een bedrag van f. 350 mln. (voor aftrek) is opgenomen, dat aan algemeen economische factoren zou zijn toe te schrijven. Na aftrek is dit f. 295 mln. (blz. 30).

2. een daling van de defensie-uitgaven, voornamelijk doordat wordt verwacht, dat een geringer bedrag uit begrotingen van vorige jaren zal worden gefinancierd. De totale daling van de verwachte defensie-uitgaven bedraagt f. 95 mln.; en het blijkt, dat de betalingen ten laste van vroegere begrotingen, die in 1956 en 1957 resp. f. 372 en f. 326 mln. bedroegen, voor 1958 op slechts f. 96 mln. worden geraamd. (Bij deze raming kan men moeilijk ontkomen aan een zekere twijfel, of deze overloop van militaire uitgaven in 1958 inderdaad zoveel minder zal zijn dan in de voorgaande jaren. Zal de realisatie van de begroting op dit punt niet tegenvallen? Voor zover dit het geval zou zijn, zou het verschil tussen het begrotingsbeeld voor 1958 en de uitkomst voor 1957 uiteraard nog kleiner worden).

Wat de hoogte van de uitgaven betreft blijkt intussen

uit het bovenstaande wel, dat het streven naar bezuiniging voor de normale uitgaven nog slechts heeft kunnen resulteren in een stabilisatie. De bezuinigingen, die op sommige punten inderdaad zijn bereikt, worden gecompenseerd door een onvermijdelijk gebleken stijging van de uitgaven voor sommige onderdelen van de begroting, zoals voor onderwijs. In vergelijking tot de ontwikkeling van de afgelopen jaren, toen de normale uitgaven jaarlijks met enkele honderden miljoenen toenamen, is deze stabilisatie toch van belang. Enigszins verontrustend blijft het daarbij echter wel, dat vele bezuinigingen een tijdelijk karakter hebben. Dit is met name het geval bij de daling der investeringsuitgaven, maar daarnaast bijv. ook bij het achterwege laten van de storting van ons land bij de Wereldbank en bij de blokkering van de bijdrage voor de onderontwikkelde landen.

Uit deze gehele gang van zaken blijkt dus wel duidelijk, dat het op korté termijn uitermate moeilijk is om tot een enigszins omvangrijke daling der uitgaven te komen. Wil men in deze richting iets wezenlijks bereiken, dan zal het bezuinigingsstreven over een langere periode moeten worden voortgezet. Ook wanneer de thans zo klemmende situatie van de rijksfinanciën in de toekomst weer gemakkelijker zou worden, zal deze doelstelling dus niet moeten worden vergeten en bij de beslissing over nieuwe plannen en wensen zal dit een zwaarwegend gezichtspunt moeten blijven ⁷⁾.

Beoordeling van de begroting; het criterium.

Zoals wij zagen, zal de uitwerking van de begroting 1958 dus in wezen ongeveer stationair zijn: het is niet te verwachten, dat de begroting een belangrijke impuls aan de totale vraag zal geven. Dit effect van de begroting lijkt niet geheel in overeenstemming met de doelstelling, die de Regering zelf voor ogen heeft. Geheel in het begin van de nota wordt nl. gesteld:

„Zowel ter verbetering van de betalingsbalanspositie als met het oog op de zojuist genoemde omstandigheden (overbesteding en excessieve binnenlandse vraag) ligt het dan ook in het stellige voornemen van de regering met de meeste kracht de vraag naar goederen en diensten tot een evenwichtiger peil terug te dringen en op deze wijze het monetaire evenwicht spoedig te herstellen”.

De hierboven gegeven analyse leidt tot de conclusie, dat een „met de meeste kracht teruggedringen van de vraag naar goederen en diensten” van de begroting op zichzelf niet te verwachten is. Om tot een zelfstandige beoordeling van de begroting te komen zullen wij echter nauwkeuriger moeten nagaan welke eisen in de huidige situatie aan de begroting moeten worden gesteld.

In de economische en monetaire politiek van ons land moeten naast elkaar steeds twee doelstellingen een belangrijke rol spelen: *betalingsbalansevenwicht* en het binnenlands *conjunctuurevenwicht* in de zin van een evenwichtige binnenlandse situatie, waarbij noch werkloosheid, noch een tekort aan arbeidskrachten noch een inflatoire druk op lonen en prijzen bestaat. Deze beide doelstellingen worden in de hierboven geciteerde uitspraak van de Regering op een lijn geplaatst; en in de huidige situatie lijken beide ook in dezelfde richting te wijzen. Dit laatste behoeft echter volstrekt niet steeds het geval te zijn. Het

⁷⁾ Dit is ook de teneur van de belangrijke studie van Dr. W. Drees Jr.: „On the level of government expenditure in the Netherlands after the war”.

grote probleem waarvoor een land met belangrijke internationale handel staat, is juist, dat deze doelstellingen veelal met elkaar in strijd zullen zijn. Wanneer de wereldconjunctuur omhoog gaat, heeft men — althans bij vaste wisselkoersen — de keus tussen twee mogelijkheden: men kan het betalingsbalansenwicht handhaven en de stijging van de wereldconjunctuur in eigen land ten volle meemaken, óf men kan de binnenlandse conjuncturele situatie zoveel mogelijk stabiliseren en op de betalingsbalans een overschot laten ontstaan, en eventueel ook enige jaren laten voortbestaan.

In de afgelopen jaren heeft men in ons land bewust aan het eerste alternatief de voorkeur gegeven. Daarbij heeft men de binnenlandse hausse zelf zo krachtig gevoed, dat het aanvankelijke betalingsbalansoverschot in een tekort is omgeslagen. Niet alleen de noodzaak om conjuncturele deviezenreserves te vormen is daarbij over het hoofd gezien, maar bovendien heeft men zich niet tijdig gerealiseerd wat thans door de Regering zo terecht aan ons volk wordt voorgehouden: dat ons land structureel een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans nodig heeft. Aldus heeft men de juiste maat uit het oog verloren, met het gevolg, dat onze deviezenreserves reeds tot een zeer laag peil zijn teruggelopen.

Het gevolg van deze politiek is, dat het ook thans onvermijdelijk zal zijn het doel van herstel van het betalingsbalansenwicht te laten prevaleren. Het streven in deze richting tekent zich dan ook in onze gehele begrotings- en monetaire politiek duidelijk af. Het beslissende criterium voor de begroting 1958 is geweest om inflatoire financiering te vermijden zonder dat een beroep op de kapitaalmarkt zou behoeven te worden gedaan. Dit moet het bereiken van een evenwicht tussen binnenlandse investeringen en besparingen gemakkelijker maken; en een stringente monetaire politiek is er op gericht om dit evenwicht zo veel mogelijk af te dwingen. En evenwicht tussen investeringen en besparingen moet noodzakelijk tot betalingsbalansenwicht leiden⁸⁾. De conjuncturele gevolgen van deze politiek kunnen gunstig zijn (wegnemen van inflatoire spanningen) of ongunstig (daling van investeringen en werkgelegenheid); maar deze gevolgen zullen thans moeten worden aanvaard. Herstel van het betalingsbalansenwicht is een overheersende en onverbidelijke noodzaak.

Beoordeling van de begroting; de conjuncturele situatie.

Het zal intussen in belangrijke mate van de conjuncturele ontwikkeling afhankelijk zijn, of, en ten koste van welke offers het betalingsbalansenwicht mede dank zij de begroting 1958 zal kunnen worden bereikt. Hoe laat de ontwikkeling van de conjunctuur in de naaste toekomst zich thans aanzien? De statistische gegevens, die uiteraard steeds een zekere achterstand vertonen, wijzen nog steeds op een situatie van overspannen vraag. Een lichte vermindering van de spanning bleek alleen in de enquête van het C.B.S. over de open plaatsen in de industrie, die voor maart 1957 een daling van deze arbeiderstekorten aanwees⁹⁾.

Wanneer men de huidige constellatie beziet, rijst echter de vraag of er geen meer ingrijpende wijzigingen op til zijn. Deze gehele constellatie toont nl. een grote overeenkomst met de klassieke beschrijving van de situatie, die

zich juist vóór de conjuncturele crisis zou voordoen; en met name met het beeld, dat de monetaire overinvesteringstheorie van deze conjunctuurfase placht te geven. De situatie op de geld- en kapitaalmarkt staat hierbij in het centrum.

„An die Spitze zu stellen sind die Spannungen auf dem Geld- und Kapitalmarkt die sich am Auslauf des Aufschwungs einstellen... Die Finanzierungsschwierigkeiten wachsen, und mit ihnen steigt der Zinsfuß, der sowohl die (mit Liquiditätsverschlechterung einhergehende) sinkende Kreditbereitschaft des Banksystems wie die fortgesetzte, jetzt mehr und mehr zwangsläufig werdende Dringlichkeit des Kreditbegehrs widerspiegelt — alles Erscheinungen, die man mit dem Begriff „Kapitalmangel“ zusammenfasst... Die Kurse sinken...”

Ziehier enkele grepen uit de beschrijving, die W. Röpke in 1932 in zijn bekende leerboekje „Krise und Konjunktur“ geeft van de typische crisis¹⁰⁾. De overeenkomst is zeker treffend. En wij kunnen daaraan nog enkele andere typische trekken toevoegen. De kosten in het bedrijfsleven zijn sterk gestegen en in sommige gevallen blijken daardoor de winstmarges te zijn gedaald. Ten slotte zien wij zelfs verschijnselen optreden, die de monetaire overinvesteringstheorie steeds belangrijk achtte, maar aan de realiteit waarvan weinig moderne economen nog geloof konden hechten: een gevaarlijke toeneming van de schuldenlast en de hier en daar ontstaande onmogelijkheid om reeds aangevangen investeringsprojecten af te maken (de ingeslagen „productie-omweg“ te voltooien).

Er is tussen de huidige situatie en die volgens de klassieke theorie slechts één verschil: terwijl de overinvesteringstheorie de te hoge schulden en de niet af te maken investeringsprojecten bij het particuliere bedrijfsleven zag, zien wij deze verschijnselen nu in de eerste plaats optreden bij de gemeenten. Na alles wat in de afgelopen maanden over de volkomen in het moeras geraakte gemeentefinanciën is gezegd, behoeft daarover hier geen uitvoerig betoog te worden gegeven. Eén ding is duidelijk: indien ergens een financiële crisis dreigt, dan is het bij de gemeentefinanciën.

Een financiële crisis bij de gemeenten zal waarschijnlijk in zoverre minder gevaarlijk zijn dan financiële crises bij het bedrijfsleven in het verleden soms zijn geweest, daar men zich moeilijk kan voorstellen, dat men enige gemeente failliet zou laten gaan of de loketten voor betalingen zou laten sluiten. Aan een gemeente in nood zal stellig enigerlei hulp worden geboden; ook al zou het uiteindelijk gevolg daarvan zijn, dat De Nederlandsche Bank door haar plichten als „lender in last resort“ gedwongen zou worden toch een zekere geldschepping toe te laten. De huidige situatie lijkt dus in dit opzicht minder gevaarlijk. Maar dit neemt niet weg, dat een zeer sterke daling van de gemeentelijke investeringen kan ontstaan. Het is juist om een al te desastreuze ontwikkeling op dit punt tegen te gaan, dat de Regering de beslissing heeft genomen om de financiering van de woningbouw in 1958 weer van de gemeenten over te nemen. Het lijkt echter onwaarschijnlijk, dat hierdoor de financierings- en investeringsmoeilijkheden van de gemeenten zo ver zijn opgelost, dat aan een aanmerkelijke daling van deze investeringen kan worden ontkomen.

Deze factor kan dan een belangrijke impuls in de richting van een daling van de totale vraag vormen. Daarnaast lijkt het in de lijn der verwachtingen te liggen, dat de investeringen van het bedrijfsleven enigszins omlaag zullen gaan.

⁸⁾ Zie mijn „De monetaire interpretatie...”, op.cit.

⁹⁾ Het aantal open plaatsen bedroeg: ult. maart 1956: 79.800, ult. dec. 1956: 81.800, maart 1957: 68.400.

¹⁰⁾ „Krise und Konjunktur”, 1932, blz. 19 en 20.

Behalve de schorsing van de investeringsaftrek en de schaarste op de geld- en kapitaalmarkt zal ook de psychologische werking van de hierboven beschreven situatie daartoe kunnen leiden.

Wanneer men deze tendenties overziet, lijkt het derhalve te verwachten, dat zich in elk geval een zekere wijziging in de conjuncturele situatie zal ontwikkelen. Het resultaat van deze ontwikkeling zal uiteraard in zeer sterke mate afhankelijk zijn van het verdere verloop van de internationale conjunctuur. Wij kunnen ons twee mogelijkheden voorstellen. Het kan zijn, dat de internationale conjunctuur zich nog in stijgende richting zal blijven bewegen. In dat geval zullen wij kunnen hopen, dat ook onze export zal stijgen. Daardoor zouden dan onze moeilijkheden zonder veel pijn worden opgelost: de betalingsbalans zou snel weer in evenwicht komen, terwijl de daling van de binnenlandse vraag door de exportstijging zou kunnen worden gecompenseerd, zodat de werkgelegenheid niet in gevaar zou komen.

Maar indien de ontwikkeling van de wereldconjunctuur minder gunstig zou zijn, zouden de moeilijkheden voor ons land veel groter kunnen worden. Want het zou dan niet gemakkelijk zijn om onze uitvoer te vergroten. Ons kostenpeil lijkt op zichzelf nog niet te hoog; maar het is waarschijnlijk toch ook niet laag genoeg meer om bij een aarzende of dalende wereldconjunctuur door verdringing van concurrenten een vergroting van het uitvoervolume mogelijk te maken. Dit zou in tweeërlei opzicht ongunstig werken: het betalingsbalansevenwicht zou minder gemakkelijk kunnen worden hersteld, zodat krachtiger deflatoire maatregelen nodig zouden zijn; en aan de andere kant zou de deflatoire ontwikkeling in het binnenland geen compensatie vinden in een stijging van het uitvoervolume. De situatie zou dan al spoedig betrekkelijk moeilijk kunnen worden.

Welke van deze mogelijkheden zal zich voordoen? Wat is van de ontwikkeling van de internationale conjunctuur te verwachten? Een voorspelling hierover is natuurlijk zeer moeilijk te geven. Het is echter wel duidelijk, dat de wereldconjunctuur de laatste maanden enigszins is gaan afvlakken. Het is een opvallend verschijnsel, dat de industriële productie in Amerika en Engeland sinds ruim een jaar vrijwel stabiel is gebleven. Een dergelijke stabilisatie kan na enige tijd gemakkelijk tot een baisse-motief worden. Sommige tekenen wijzen ook al op een zekere daling van de conjunctuur. De vrachten en de grondstoffenprijzen zijn de laatste maanden tamelijk sterk teruggelopen en het schijnt, dat dit in een aantal gevallen met een te grote uitbreiding van de productiecapaciteit samenhangt. Ten slotte zijn er in Amerika aanwijzingen, dat de tot nu toe steeds stijgende investeringen een zekere terugslag zullen gaan vertonen.

In verband met dit alles is het een enigszins beangstigend verschijnsel, dat onze uitvoer in de eerste helft van dit jaar naar volume nog slechts een zeer geringe stijging te zien heeft gegeven. De index van het uitvoervolume steeg van 127 in het eerste halfjaar 1956 tot niet meer dan 130 in het eerste halfjaar 1957. Voor deze ontwikkeling kan zeker het nog zeer hoge niveau van de binnenlandse bestedingen voor een groot deel verantwoordelijk zijn. Maar toch houdt deze verminderde expansie een waarschuwing in, die niet over het hoofd moet worden gezien.

Conclusie.

Twee jaar geleden schreef ik in mijn beschouwing over de Miljoenennota 1956:

„Het zou echter uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek wel in de hoogste mate ongewenst zijn, wanneer wij bij een zo uitgesproken internationale hoogconjunctuur als thans nog heerst reeds een betalingsbalanstekort zouden laten ontstaan. Wij zouden dan bij een teruggang van de internationale conjunctuur in een uiterst kwetsbare situatie komen, omdat onze betalingsbalans in dat geval sterk achteruit zou gaan; zouden wij dan al een tekort hebben, dan zou dit op korte termijn grote proporties kunnen krijgen en ons onmiddellijk voor acute moeilijkheden kunnen plaatsen. Het gevaar zou dan groot zijn, dat wij ons gedwongen zouden voelen de gevolgen van de internationale neergang door een sterk afremmen van de binnenlandse vraag nog te versterken. Dan zouden wij de cyclus der averechtse conjunctuurpolitiek hebben voltooid.” 11).

Dit gevaar schijnt nu onbehaaglijk nabij te zijn gekomen. Wij hebben thans een betalingsbalanstekort; onze deviezenreserves zijn reeds tot een nauwelijks meer dan minimaal peil teruggelopen; en dit, terwijl de wereldconjunctuur zich nog op een zeer hoog peil bevindt, maar duidelijke tekenen van een kentering begint te vertonen. Wij zijn op deze wijze inderdaad in een uitermate kwetsbare situatie geraakt. In deze situatie kan de rol van de rijksbegroting nauwelijks meer conjunctuurmitigerend worden genoemd 12). *Veeleer is het zo, dat de begroting zich ook nu met de conjunctuur meebeweegt.* In de ontwikkeling van de conjunctuur treedt een kentering in; in de begroting zien wij een overeenkomstige wending, doordat de inflatoire impuls van de afgelopen jaren heeft plaats gemaakt voor een licht deflatoire werking. In deze stelling leze men intussen geen kritiek op de huidige begroting. *Uit monetair oogpunt moet de begroting 1958 als juist worden beschouwd.* Ondanks de tekenen van een zekere kentering in de conjunctuur is een licht deflatoire werking van de begroting nodig. De door de onjuiste politiek van de afgelopen jaren veroorzaakte ongunstige betalingsbalanssituatie maakt het onvermijdelijk nu de rem enigszins aan te trekken. Wanneer intussen — zoals hierboven bleek — de deflatoire werking van de begroting minder sterk is dan de Regering zich ten doel schijnt te hebben gesteld, dan is dit met het oog op de zich wijzigende conjuncturele situatie wellicht nog niet al te ongelukkig.

Al met al tekent zich derhalve het gevaar af, dat het juiste inzicht, waarvan de uiteenzettingen in de Miljoenennota 1958 blijk geven, uit conjunctureel oogpunt te laat kan zijn gekomen. Regering en parlement hebben in de achter ons liggende hausejaren geen juiste conjunctuurpolitiek willen voeren. Het gevolg daarvan zal zijn, dat wij nu bij een minder gunstige ontwikkeling van de wereldconjunctuur geen conjunctuurpolitiek zullen kunnen voeren.

Wij kunnen slechts hopen, dat de internationale conjunctuur ons nog enige tijd zal sparen; en dat wij dan desondanks de les uit de ontwikkeling der afgelopen jaren zullen leren. Deze les is niet nieuw en zij is begrijpelijk. Zij houdt in, dat men in een open economie de grote voordelen van een conjunctuurpolitiek in de jaren van neergang alleen zal kunnen verkrijgen wanneer men eerst de kracht en de zelfbeheersing heeft opgebracht om de offers te brengen, die voor het voeren van een conjunctuurpolitiek in de hausse nodig zijn.

Rotterdam.

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN.

11) „E.-S.B.” van 19 oktober 1955, blz. 944.

12) Deze karakterisering is van Andriessen in zijn eerder genoemde artikel.

Er is een vijftal mogelijkheden waardoor de kwetsbare economische positie van ons land in het wereldverkeer — welke blijkt uit het gevaar van het „weglekken” van welvaart als gevolg van het specifieke karakter van onze economische groei — kan verbeteren, resp. waardoor een ongunstige ontwikkeling ongedaan kan worden gemaakt. Deze mogelijkheden worden door schrijver genoemd, waarna voor een negental combinaties het effect daarvan op onze welvaart wordt aangegeven. Een onderzoek naar de eerste mogelijkheid tot verbetering van de positie van ons eigen land in het internationaal economisch bestel — exportafremming — leidt, voor zover het de verwezenlijking daarvan door middel van een niet kunstmatige importvermindering betreft, tot de conclusie, dat een deel van onze moeilijkheden in het internationaal economisch verkeer via protectionistische manipulaties op de binnenlandse markt is afgewenteld.

Nederlands positie in een groeïende wereldeconomie

(II)

Economische groei en nationaal welzijn; factoren die Nederlands bijzondere positie kunnen beïnvloeden.

In bijdrage I¹⁾ werd een beschouwing gewijd aan Nederlands bijzondere positie in een groeiende wereldeconomie, waarbij in het bijzonder op de mogelijkheid en het gevaar van het „weglekken” van welvaart ten gevolge van het specifieke karakter van onze economische groei werd gewezen. Aan het eind werd de vraag gesteld in hoeverre dit gevaar zich in het verleden heeft gemanifesteerd, respectievelijk welke factoren een compenserende en matigende werking kunnen uitoefenen of hebben uitgeoefend.

In dit verband is het interessant om te onderzoeken hoe in het verleden de ontwikkeling van de ruilvoet van ons land met het buitenland is geweest. De cijfers bevestigen namelijk in het geheel niet de hiervóór (in bijdrage I) gemaakte analyse.

Sinds 1929 heeft de ruilvoet van ons land met het buitenland weliswaar verschillende schommelingen vertoond, doch hij is volgens de statistieken per saldo niet ongunstiger geworden zoals uit onderstaande cijfers blijkt.

Ruilvoet van Nederland met het buitenland a)
(1928 = 100)

1928	1938	1950	1952	1953	1955	1956
100	105	98	97	98	100	101

a) Opgesteld aan de hand van gegevens ontleend aan Ch. P. Kindleberger: „Anciens et nouveaux produits en commerce international”; *Economie Appliquée* Tome 7 1954, aangevuld met C.B.S.-cijfers.

Er zijn nu conform ons uitgangspunt, namelijk een groeiende nationale en internationale economie, vijf mogelijkheden, waardoor de kwetsbare economische positie van ons land in het wereldverkeer, zoals deze tot uitdrukking kwam in het vereenvoudigde cijfervoorbeeld, kan verbeteren, respectievelijk waardoor een ongunstige ontwikkeling ongedaan kan worden gemaakt.

a) Wat de importzijde betreft kan, naarmate het nationale inkomen toeneemt, de binnenlandse vraag verschuiven van uit het buitenland komende importprodukten naar produkten uit de Nederlandse exportsectoren; hierdoor verbetert de betalingsbalans en kan men door de verbeterde betalingsbalans een ruilvoetverbetering incasseren.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 2 oktober 1957, blz. 788.

b) Dezelfde invloed kan uitgaan van een tegengestelde ontwikkeling van de behoeften in het buitenland, voor zover daar (dus in het buitenland) bij toenemend inkomen de vraag naar de zelf voortgebrachte exportgoederen verschuift naar uit Nederland komende importgoederen.

c) In het binnenland kan ook de arbeidsproductiviteit in de importvervangende industrieën sneller toenemen dan in de exportindustrieën, waardoor de prijs voor produkten van de met import concurrerende industrieën relatief lager wordt dan de prijs voor produkten, voortgebracht door exportindustrieën en dus eveneens een vraagverschuiving ten ongunste van de import uit het buitenland wordt gestimuleerd. (Dit is in feite een verschuiving van de comparatieve kosten in de klassieke zin van het woord, ten gunste van ons land).

d) Dezelfde gunstige invloed op onze relaties met de buitenwereld kan zich ook voordoen, indien zich in het buitenland het tegengestelde verschijnsel voordoet (d.w.z. dat de arbeidsproductiviteit in de exportindustrieën sneller stijgt dan in met importen concurrerende industrieën), zodat daar de comparatieve kosten ten gunste van ons land verschuiven.

e) Voorzover in een groeiende economie de arbeidsproductiviteit in exportindustrieën en met import concurrerende industrieën in gelijke mate toeneemt (en ook de behoeften niet verschuiven), zal in het geheel geen verandering in de internationale handel optreden; import en export blijven onveranderd, omdat de comparatieve kosten niet veranderen ondanks de groei van het nationaal inkomen. Ook deze „neutrale” ontwikkeling kan onder bepaalde omstandigheden wenselijk zijn.

Het is dus nogal een ingewikkeld geheel van mogelijkheden, waardoor de op zichzelf kwetsbare positie van onze nationale economie in het internationaal economisch bestel gemitigeerd kan worden.

In onderstaand schema zijn de mogelijkheden nog eens overzichtelijk weergegeven. In de vakjes is voor iedere combinatie ingevuld, wat het resultaat van de aangegeven ontwikkelingen is voor onze welvaart, namelijk „gunstig”, „ongunstig” of „neutraal”.

Invloeden van economische groei in Nederland op Nederlands positie in het internationaal economisch verkeer

behoeft (vraag) in Nederland: ↓ produktie (aanbod) in Nederland: →	produktie neemt vooral toe in exportsectoren	produktie neemt vooral toe in met import concurrerende sectoren	produktie neemt in gelijke mate toe in exportsectoren en met import concurrerende sectoren
vraag neemt vooral toe naar produkten uit de exportsectoren	neutraal	extra gunstig	gunstig
vraag neemt vooral toe naar produkten uit de met import concurrerende sectoren	extra ongunstig	neutraal	ongunstig
vraag neemt in gelijke mate toe naar produkten uit de met import concurrerende sectoren en uit exportsectoren	ongunstig	gunstig	neutraal

In totaal zijn er dus negen combinaties mogelijk. Wanneer wij ook rekening houden met dezelfde combinaties, die in het buitenland mogelijk zijn, zouden wij niet minder dan 81 combinatiemogelijkheden hebben! Deze combinaties kunnen elkaar versterken of verzwakken. Het is duidelijk, dat, indien in Nederland zowel vraag- als aanbodontwikkeling een noodzaak tot exportvergroting creëren, de ruilvoetverslechtering extra groot is en de „extra-ongunstige” invloed op onze welvaart navenant. Indien beide de invoer doen verminderen, is de ruilvoetverbetering extra groot (ofwel er is een „extra-gunstige” invloed op onze welvaart). Indien beide invloeden neutraal zijn, blijft het uiteindelijk resultaat „neutraal”. Economische groei verandert dan onze internationale economische relaties niet.

Het groeiproces in het buitenland, waarvoor dus eenzelfde schema geldt, kan de geschetste tendenties nog weer eens versterken of zelfs extra versterken respectievelijk verzwakken of extra verzwakken, zodat in krachttermen gesproken de ontwikkeling super-ongunstig of super-gunstig kan zijn.

Wij zullen beginnen met een bespreking van die mogelijkheden, waardoor ten gevolge van economische groei in ons eigen land onze positie in het internationaal economisch bestel kan verbeteren.

Exportafremming als middel tot verbetering van Nederlands economische positie in het internationaal economisch verkeer.

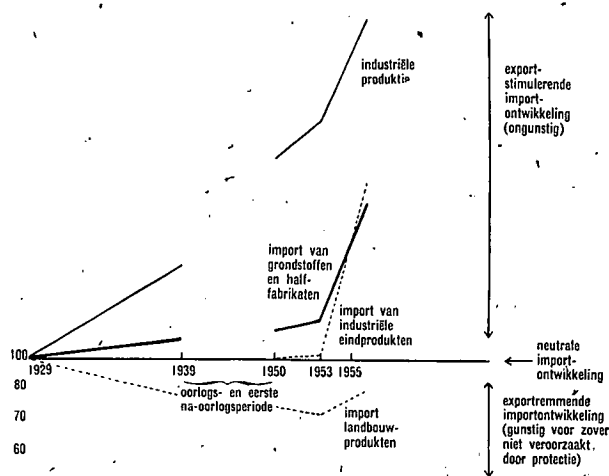
Wij zijn zo opgegroeid met de slogan exportvergroting en nog eens exportvergroting, dat wij over het hoofd dreigen te zien, dat exportverkleining in feite een veel effectiever middel is om onze positie in het internationaal economisch verkeer en daarmee onze welvaart te verbeteren. Wanneer zich in ons land op grote schaal importvervanging zou voordoen, waardoor de import zou verminderen, zou hierdoor — gegeven uiteraard een gezonde economische politiek, die op lange termijn gezien betalingsbalansevenwicht nastreeft — ook de export worden afgeremd. Een exportafremming of verkleining, die op deze wijze tot stand komt, is daarom zo'n voordelige zaak, omdat: men a) naast de voordelen, die men ten gevolge van de importvervangende expansie incasseert; men b) een ruilvoetverbetering in de wacht sleept ten gevolge van het feit, dat men een geringere hoeveelheid goederen behoeft te exporteren om eenzelfde hoeveelheid te importeren²⁾. Het mes der gunstige

²⁾ Immers importverkleining leidt tot een actieve betalingsbalans, terwijl een actieve betalingsbalans via een ruilvoetverbetering d.w.z. appreciatie van de valuta of verandering van het binnenlands prijsniveau in evenwicht wordt gebracht. De import is dan toegenomen, terwijl de uitvoer is verminderd.

welvaartsontwikkeling snijdt, dan van twee kanten. Men zou een dergelijke ontwikkeling ook kunnen afdwingen door de invoer kunstmatig te belemmeren (protectie), doch dit zou het paard achter de wagen spannen, aangezien men hierdoor het goedkope buitenlandse produkt zou belemmeren ten gunste van het dure binnenlandse produkt. Dit is dus precies het tegengestelde van wat idealiter bereikt zou moeten worden.

Het is interessant om na te gaan in hoeverre zich sedert 1929 de bovenbeschreven krachten van invoervervinging — met de daarmee gepaard gaande afremming van de exportexpansie — in ons land hebben voorgedaan. Uit bijgaande grafiek kan men dit opmaken.

Exportremmende en exportstimulerende krachten in de ontwikkeling van Nederlands import a)

a) Deze grafiek werd opgesteld aan de hand van gegevens, beschikbaar gesteld door de heer F. J. Clavaux, chef van het Bureau Statistische Documentatie van het Directoraat Generaal voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen, 's-Gravenhage.

Uit deze grafiek blijken enkele belangwekkende punten, die hieronder nader zullen worden toegelicht.

De feitelijke ontwikkeling.

1. De eigenlijke ontwikkeling van de import in ons land na de oorlog dateert eerst van na 1953. Voor die tijd, d.w.z. de eerste jaren van de wapenstilstand, was een duidelijke periode van autarkie, mede gedetermineerd door een absoluut deviezentekort.

2. De import van grondstoffen en halfabrikaten heeft geen gelijke tred gehouden met de ontwikkeling van de industriële produktie. De technische en economische evolutie heeft kennelijk, althans in vergelijking tot 1929 en 1938, een relatief zuiniger gebruik van grondstoffen meegebracht. Overigens heeft deze ontwikkeling niet tot een absolute besparing van grondstoffen geleid — hetgeen gegeven de enorme industriële expansie niet was te verwachten — zodat t.a.v. deze goederen de ontwikkeling de noodzaak tot exportvergroting sterk in de hand heeft gewerkt. Niettemin heeft de geschetste technische evolutie duidelijk soelaas voor ons exportprobleem gegeven. In een enkel geval blijkt deze tot een absolute importverkleining aanleiding te hebben gegeven. Zo is bijv. de import van hout door de vele nieuwe mogelijkheden van vervanging absoluut verminderd, doch dit beïnvloedt het totale beeld nauwelijks.

3. De import van industriële eindprodukten is na 1950 tot ver boven het niveau van voor de oorlog gestegen. De grootscheepse industrialisatie van ons land heeft geen

importvervangende tendenties, die hier en daar traceerbaar zijn, heeft overvleugeld. Bovendien is niet zeker, of in die gevallen, waarin een zekere importvervangende kan worden geconstateerd (zoals in de textielindustrie), deze niet is beïnvloed door een in vergelijking tot voor de oorlog toegenomen protectionisme in ons land (Benelux-effect). Het lijkt niet waarschijnlijk dat de nogal grote import van industriële eindprodukten te wijten zou zijn aan een voor ons land ongunstige verschuiving van de comparatieve kosten, aangezien het redelijk lijkt dat de arbeidsproduk-

tiviteit in de industriële exportsectoren en de met industriële importen concurrerende sectoren parallel is toegenomen. Rest dus de verklaring dat een en ander vooral moet worden gezocht in een relatief sterke toeneming van de behoefte aan buitenlandse produkten. De ontwikkeling van vele technische noviteiten maakt dit waarschijnlijk ³⁾.

4. Slechts de import van agrarische produkten (granen, veevoeder, suiker, voedings- en genotmiddelen) is, zoals uit de grafiek blijkt, verminderd, doch het is zeer de vraag of wij ons hierover moeten verheugen. Het is namelijk zeer wel mogelijk, zo niet waarschijnlijk, dat hier het eerst na 1933 opgekomen agrarisch protectionisme met zijn vele geraffineerde en ondoorzichtige manipulaties de schuldige is. Men kan dit door een bewijs uit het ongerijmde aannemelijk maken. Een gezonde importvermindering op agrarisch gebied zou immers (als wij weer uitgaan van de gedachte der comparatieve kostenvoordelen) slechts mogelijk zijn indien:

a. ofwel bij toenemend nationaal inkomen de vraag naar agrarische importprodukten zou verschuiven naar typisch Nederlandse produkten uit onze exportsectoren;

b. ofwel de produktiviteit in de agrarische sector, voor zover deze met importen uit het buitenland concurreert, sneller zou toenemen dan de produktiviteit van alle Nederlandse exportsectoren gemiddeld toeneemt. (Immers, eerst dan ontstaan natuurlijke en onvervalste comparatieve voordelen voor de Nederlandse landbouw).

Het onder a genoemde alternatief is uitgesloten, omdat indien de behoeften aan buitenlandse agrarische produkten zouden zijn afgenomen, dit ook voor de binnenlandse produkten het geval zou moeten zijn. Aangezien de binnenlandse produktie blijkt te zijn toegenomen, moet het tegendeel het geval zijn.

Ook het onder b genoemde alternatief (relatief snelle toeneming van de produktie in importvervangende agrarische sectoren) is niet redelijk mogelijk, omdat de produktiviteit in de exportsectoren (bestaande voor 60 pCt. uit industrieprodukten) normaliter sneller toeneemt dan in de agrarische sectoren. Het is immers een bekend verschijnsel, dat produktie en produktiviteit in de landbouw zich trager ontwikkelen dan in de industrie: Hierdoor lijkt een specifieke verschuiving van de comparatieve kostenvoordelen naar Nederlandse importvervangende agrarische produktie niet redelijk denkbaar.

Uit dit bewijs uit het ongerijmde resulteert de interessante conclusie, dat — indien de gebruikte cijfers juist zijn — een deel van onze moeilijkheden in het internationaal economisch verkeer via protectionistische manipulaties op de binnenlandse markt is afgewenteld en daardoor gecamoufleerd zijn weg gevonden in een (relatief) inefficiënter voortgebracht nationaal produkt. Het betalingsbalans- en ruilvoeteffect is zodoende gedeeltelijk weggemoffeld onder het effect van een relatief verminderde efficiency van de voortbrenging op de binnenlandse markt.

Tot nu toe is slechts nagegaan, welke factoren aan de importkant de export bepaalden. In een volgende bijdrage zal de exportzijde zelf nader onder de loep worden genomen.

³⁾s-Gravenhage.

Dr. J. WEMELSFELDER.

Duitse bankconcentratie

Na de oorlog is ook het Duitse bankwezen in het kader van de dekartellisatie grondig gereorganiseerd. De drie grootste banken — Deutsche Bank, Dresdner Bank en Commerzbank — werden in kleine delen gesplitst. In 1952 vond evenwel een gedeeltelijke concentratie plaats toen de opvolgende bedrijven van elk dezer drie zich aaneensloten tot drie banken per opvolgersgroep. In 1955 bleek dat de samenwerking reeds verder was voortgeschreden toen de opvolgersgroep van de Deutsche Bank een onderlinge overeenkomst afsloten tot wederzijdse winst- en verliescompensatie; een zelfde overeenkomst werd door de opvolgers van de Dresdner Bank afgesloten.

Enige maanden geleden zijn zowel de drie opvolgers van de Deutsche Bank als van de Dresdner Bank weer onder de oude namen samengevoegd. De opvolgers van de Commerzbank zijn langs een andere weg weer tot elkaar gekomen: de grootste opvolger heeft de absolute meerderheid in het kapitaal van de beide andere verworven. De betekenis van de concentratiebeweging blijkt uit onderstaande cijfers.

	Deutsche Bank	Dresdner Bank	Commerzbank
Vooroorlogs kapitaal (in mln. RM)	160,0	150,0	100,0
Kapitaal en reserves van de opvolgers op 31 dec. 1956 (in mln. DM.)	{ 140,0 140,0 70,0	{ 90,0 90,0 58,0	{ 179,0
Balanstotalen (in mln. DM.)			
1 jan. 1952	3.757,5	2.520,7	1.581,0
31 dec. 1956	7.620,7	5.005,1	4.388,9
toename in pCt.	103	99	178

Uit een oogpunt van bedrijfsvoering was deze reorganisatie niet nodig omdat geen van de opvolgers in binnen- noch buitenland moeilijkheden ondervond. De voordelen zijn evenwel gelegen in de geschapen mogelijkheid, met name tegenover het buitenland, over een krachtig bankwezen te beschikken. In „Die Welt” van 30 april jl. wordt gesteld, dat in laatste instantie een bank wordt beoordeeld aan de hand van haar kapitaalcracht en haar balanstotalen.

³⁾ Mogelijk zijn hier ook debet aan de reclame-acties van sommige warenhuizen, die in een zodanig half-buitenlands jargon worden gevoerd, dat zij wel de snobistische driften van het publiek kundig exploiteren, maar geen voorkeur creëren voor het Nederlands produkt.

De invloed van de tot stand koming van de Europese Economische Gemeenschap op de ontwikkeling van de diverse sectoren van de textielindustrie kan uiteraard moeilijk worden voorspeld of gemeten. In dit artikel onderneemt schrijver een eerste verkenning van dit terrein, waarna wordt getracht een waardering te geven van de gevonden verhoudingen. Schrijver vat de verwachtingen in een tiental punten samen. De te verwachten nauwe samenwerking tussen de Euromarktl landen zal, naar wordt aangenomen, resulteren in een versnelde stijging van de welvaart en een daarmee gepaard gaande meer dan evenredige toeneming van het textielgebruik. Van primair belang acht schrijver voor ons land, dat niet slechts prijsverhogende effecten dienen te worden afgeremd, maar ook de huidige prijsverhoudingen t.o.v. de overige E.E.G.-landen op zijn minst worden gehandhaafd.

De Euromarkt voor weefsels van katoen en wol

Inleiding.

Binnen afzienbare tijd zal op geleidelijke wijze een gemeenschappelijke markt — de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.) — tot stand worden gebracht. Tot dit doel zullen o.a. de douanerechten tussen de deelnemende landen in etappen worden verlaagd en ten slotte afgeschaft, terwijl een gemeenschappelijk douanetarief (buitentarief) ten opzichte van niet-deelnemende landen zal worden ingesteld, dat het rekenkundige gemiddelde beoogt te zijn van de huidige tarieven.

De invloed hiervan op de ontwikkeling van de diverse sectoren van de textielindustrie kan uiteraard moeilijk worden voorspeld of gemeten. In dit artikel is een eerste verkenning van het terrein ondernomen, waarna getracht is een waardering te geven van de gevonden verhoudingen. Een en ander is slechts onderzocht voor enige der voornaamste voortbrengselen van de Nederlandse textielindustrie, t.w. weefsels van katoen en wol.

Van belang is het hierbij te wijzen op de invoer van deze producten in Frankrijk, welke thans nog in hoofdzaak en mondjesmaat op vergunning is toegestaan. Het ligt in de bedoeling ook deze beperking, in het kader van de E.E.G., te zijner tijd af te schaffen.

Waardering van de gevonden verhoudingen.

1. Het Euromarkt-effect op de prijs van ingevoerde ruwe katoen en wol is dermate gering, dat hiervan nauwelijks repercussies t.a.v. de prijs van het weefsel zijn te verwachten.

Invoerrecht als percentage van de ingevoerde waarde

	Ruwe katoen	Wooltops
Italië	6	4
overige E.E.G.-leden	0	2
Buitentarief E.E.G.	1	2,5

2. De invoer van weefgarens wordt in Nederland met 4 pCt. belast. Het buitentarief zou voor garens van katoen en wol resp. 13 à 14 en 6 à 7 pCt. bedragen. Het effect hiervan is voor ons land van geringe betekenis daar België

90 pCt. van de invoer van katoenen garens en 70 pCt. van de invoer van wollen garens in Nederland verzorgt. Bovendien betekent het vervallen van de rechten op de invoer van garens uit de overige E.E.G.-landen een zekere (voor wol zelfs een ruime) compensatie voor de hogere rechten op de invoer uit niet-deelnemende landen.

De Nederlandse invoer van katoenen en wollen garens in 1956 (volume)

Leveranciers	Garens van katoen	Garens van wol
	(in pCt.)	
B.L.E.U.	90	70
alle overige leden E.E.G.	6	23
niet-leden	4	7
Totaal	100	100

3. Ten aanzien van de invoer van ruwdoek zij er op gewezen dat in Nederland restitutie van het invoerrecht plaatsvindt in geval van re-export zodat het omzetten van het huidige invoerrecht van 14 pCt. in een buitentarief van 17 pCt. van zeer geringe betekenis is.

Invoerrecht als percentage van de ingevoerde waarde

	Weefsels van katoen	Weefsels van wol
Benelux	14-18	18
Frankrijk	20-25	15
Italië	13-18 a)	16-18
West-Duitsland	10-13	12-13
Rekenkundig gemiddelde	14-18	ca. 16

a) Overwegend 18 pCt.

4. Door het afschaffen van de invoerrechten komen de leden van de E.E.G. uiteraard in een bevoorrechte positie op de Euromarkt t.o.v. niet-leden te verkeren. Deze laatsten verzorgden in 1954-1956 gemiddeld 55 pCt. (rond 16 mln. kg) van de relatief geringe totale invoer van katoenen weefsels in de Euromarktl landen; voor weefsels van wol bedroeg dit percentage 23 (5,8 mln. kg).

De invoer uit niet-deelnemende landen als percentage van de totale invoervolumina in de Euromarktl landen (1954-'56)

	katoenen weefsels	wollen weefsels
Nederland	44,5	17,3
B.L.E.U.	30,5	28,3
Frankrijk a)	38,8	41,8
Italië	89,1	74,8
West-Duitsland	68,8	17,6
E.E.G. totaal	54,5	23,2

a) Gemidd. 1954-1955.

Aangezien de niet-deelnemende landen (in 1955) slechts 4 pCt. van de totale op de Euromarkt beschikbare hoeveelheid ¹⁾ katoenen weefsels verzorgen en dit percentage voor weefsels van wol 3 bedraagt, lijken de toekomstige voordelen, uit hoofde van genoemde bevoorrechte positie, niet bepaald indrukwekkend.

5. Intussen moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat het afschaffen van de invoerrechten de Euromarktl landen in staat zal stellen hun activiteit mede op de Belgische markt te verhogen. Het is niet denkbeeldig dat zulks niet slechts ten koste van België zal gaan, maar ook van Nederland, dat in de periode 1954-1956 gemiddeld 53 pCt. van de invoer van wollen weefsels in België verzorgde. Hierbij zij gewezen op de sterke positie van Italië als exporteur van wollen weefsels, welke in belangrijke mate kan worden toegeschreven aan het door dit land vervaardigde goedkope produkt:

Het procentuele aandeel van de invoer van wollen weefsels uit Italië (in 1956)

	naar hoeveelheid	naar waarde
ingevoerd door:		
Nederland	23,8	11,4
B.L.E.U.	14,0	6,8
Frankrijk	58,2 a)	29,7 a)
West-Duitsland	60,0	39,5

a) Heeft betrekking op 1955.

6. Zoals opgemerkt beschermt Frankrijk zijn binnenlandse markt mede door middel van een stelsel van vergunningen, dat de invoer van weefsels op doeltreffende wijze beperkt. Door het instellen van een gemeenschappelijke markt zal Frankrijk wellicht minder ontoegankelijk worden. Hiervan zou Nederland — thans nog zeer karig bedeed ²⁾ — ongetwijfeld kunnen profiteren.

Ten aanzien van het handelsverkeer met de Franse overzeese gebieden zullen de Euromarktl landen dezelfde rechten worden toegekend als Frankrijk. Dit lijkt hoopvol; Frankrijk richt namelijk rond 93 pCt. van zijn aanzienlijke export van katoenen weefsels naar zijn „afgeschermd“ gebieden. Een en ander is echter nog te onzeker van aard om reeds thans „beoordeeld“ te worden.

7. De gemeenschappelijke markt omvat een bevolking, die 15 à 16 maal zo groot is als die van Nederland. Het inkomen per hoofd der bevolking is er — uitgedrukt in gelijke koopkracht echter aanzienlijk lager — namelijk gemiddeld 18 pCt. in de periode 1953-1955. Maar ook de voor het verbruik op de Euromarkt beschikbaar gekomen hoeveelheid textiel per hoofd blijkt in genoemde periode op een lager niveau te liggen dan in Nederland (23 pCt.).

¹⁾ Produktie — uitvoer + invoer.

²⁾ In de periode van 1 april 1957 op 1 april 1958 is het Nederland vergund om tot een bedrag van fr. 76 mln. aan katoenen en wollen weefsels in Frankrijk af te zetten. De invoer van niet-bedrukte wollen weefsels (85 pCt. wol) is reeds in O.E.E.C.-verband geliberaliseerd.

Bevolking, vezelverbruik en inkomen gemiddeld in de periode 1953-1955

	Bevolking a) als pCt. van het totaal	Vezelverbruik per hoofd b) × 1 kg	Nationaal inkomen per hoofd c) × 1 gld.
Nederland	6,5	10,0	2.597
B.L.E.U.	5,6	6,7	3.423
Frankrijk	27,0	8,2	2.775
Italië	29,2	4,9	1.380
West-Duitsland	31,7	9,6	2.110
E.E.G.	100,0	7,7	2.123

a) Bron: Statistical Yearbook (United Nations).

b) Bron: Bulletins van de Food and Agriculture Organization (F.A.O.).

c) Berekend in gelijke koopkracht aan de hand van gegevens uit het „Statistical Yearbook“ en een studie met betrekking tot een internationale vergelijking van de prijsindex van het levensonderhoud, zoals gepubliceerd in „Wirtschaft und Statistik“, januari 1957.

Het lage verbruik in Italië hangt ongetwijfeld samen met het geringe inkomen, dat de „gemiddelde“ Italiaan toucheert. Daarentegen zou het inkomen van de Belgen een aanzienlijk hoger textielverbruik doen verwachten dan door de F.A.O. is berekend.

De te verwachten nauwe samenwerking tussen de Euromarktl landen zal, naar wordt aangenomen, resulteren in een versnelde stijging van de welvaart en een — hiermede gepaard gaande — meer dan evenredige toeneming van het textielverbruik.

8. De vraag wie een groter aandeel van de huidige afzet tot zich zal weten te trekken en wie in de toekomst zal profiteren van de toenemende behoeften aan textiel, hangt af van een aantal factoren, waaraan in het kader van dit (voor)onderzoek slechts weinig of geen aandacht is geschonken.

Eén dezer factoren, namelijk de prijs, zal hierbij een rol van grote betekenis spelen. Ten aanzien hiervan behoort Nederland thans zeker niet tot de zwakke broeders. Het is echter niet uitgesloten dat de E.E.G. te zijner tijd een prijsverhogende invloed zal uitoefenen, waardoor de prijzen in de „goedkopere“ landen (zoals Nederland) mogelijk het sterkst zouden stijgen. In het algemeen zou dit niet slechts de Nederlandse positie op markten *buiten* de E.E.G. aantasten, maar ook *daarbinnen*.

Mocht dit het geval zijn, dan komt niet alleen de 86 pCt. export van katoenen weefsels *buiten* de Euromarkt, maar ook de 66 pCt. export van wollen weefsels *binnen* de Euromarkt in moeilijkheden te verkeren, terwijl bovendien de binnenlandse afzet — onder druk van de invoer — nog meer terrein zou verliezen dan tot op heden het geval is geweest.

Procentuele verdeling van het Nederlandse exportvolume in de periode 1954-1956

	B.L.E.U.	Frankrijk	Italië	West-Duitsland	Overige landen	Totaal
Weefsels van katoen	9,2	0,5	0	4,3	86,0	100,0
Weefsels van wol ..	38,4	0,5	0,6	27,0	33,5	100,0

Van primaire betekenis moet het dus worden geacht, om niet slechts prijsverhogende effecten af te remmen, maar ook de huidige prijsverhoudingen t.o.v. de overige E.E.G.-landen op zijn minst te handhaven.

9. De mogelijkheid om zo nodig de produktie in de toekomst in belangrijke mate op te voeren, kan eveneens een factor van groot belang blijken. In verband hiermede zij gewezen op het feit, dat bepaalde E.E.G.-landen zeer wel tot een aanzienlijk hogere produktie dan de huidige in staat zijn.

De produktie van weefsels in 1955 vergeleken met die in het „top” jaar na 1948

Land	Weefsels van katoen			(4) als pCt. van (2)	Weefsels van wol			(8) als pCt. van (6)
	Prod. in 1955 × 1 mln. kg	Prod. in topjaar			Prod. in 1955 × 1 mln. kg	Prod. in topjaar		
		Jaar	× 1 mln. kg			Jaar	× 1 mln. kg	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Nederland	57,8	1954	63,4	110	27,1	1955	27,1	100
B.L.E.U.	58,5	1951	61,5	105	14,6	1950	18,8	129
Frankrijk	193,0	1954	217,6	113	69,8	1951	80,3	115
Italië	101,1	1951	123,4	122	77,7	1954	79,9	103
West-Duitsland	264,4	1955	264,4	100	69,8	1955	69,8	100
E.E.G.	674,8	—	730,3	108	259,0	7	275,9	107

Bron: The textile industry in Europe (O.E.E.C.).

TABEL A.

Katoenen weefsels

(× 1 mln. kg)

Exporterende landen	Ontvangende landen						Overige landen	Productie-6 + 7	Export als pCt. van de produktie
	Neder-land 1	B.L.E.U. 2	Frankrijk 3	Italië 4	West-Duits-land 5	E.E.G. 6			
1. Nederland	33,76	2,27	0,13	0,02	0,73	36,91	20,92	57,83	42
2. B.L.E.U.	3,62	37,28	0,19	0,02	0,81	41,92	16,62	58,54	36
3. Frankrijk	0,70	0,13	154,08	0,05	0,24	155,20	37,76	192,96	20
4. Italië	0,11	0,05	0,43	91,05	0,31	91,95	9,20	101,15	10
5. West-Duitsland	1,38	0,38	0,29	0,18	239,58	241,81	22,55	264,36	9
6. E.E.G.	39,57	40,11	155,12	91,32	241,67	567,79	107,05	674,84	14
7. Ov. landen	6,80	1,47	0,67	3,99	10,89	23,82			
8. Beschikbaar 6 + 7	46,37	41,58	155,79	95,31	252,56	591,61			
9. Invoerquote	27	10	1	5	5	4			

TABEL B.

Wollen weefsels

(× 1 mln. kg)

Exporterende landen	Ontvangende landen						Overige landen	Productie 6 + 7	Export als pCt. van de produktie
	Neder-land 1	B.L.E.U. 2	Frankrijk 3	Italië 4	West-Duits-land 5	E.E.G. 6			
1. Nederland	22,75	1,98	0,01	0,02	1,15	25,91	1,15	27,06	16
2. B.L.E.U.	1,91	9,07	0,33	0,02	0,39	11,72	2,91	14,63	38
3. Frankrijk	0,06	0,22	65,57	0,14	0,76	66,75	3,08	69,83	6
4. Italië	1,09	0,30	1,17	49,91	8,55	61,02	16,67	77,69	36
5. West-Duitsland	0,28	0,14	0,05	0,05	67,42	67,94	1,85	69,79	3
6. E.E.G.	26,09	11,71	67,13	50,14	78,27	233,34	25,66	259,00	10
7. Ov. landen	1,06	0,48	0,64	0,69	3,14	6,01			
8. Beschikbaar 6 + 7	27,15	12,19	67,77	50,83	81,41	239,35			
9. Invoerquote	16	26	3	2	17	3			

10. Een voor Nederland bijkomende (ongunstige) factor is verder de kennelijke voorkeur van een deel van het publiek voor het buitenlandse (textiel)produkt; een voorkeur, welke in de overige E.E.G.-landen in het algemeen niet aanwezig is; eerder het tegendeel.

Patroon van produktie- en handelsvolume in 1955.

Een statistisch overzicht van de situatie in 1955 is gegeven in bijgaande tabellen. De gegevens met betrekking tot de verdeling van de in- en uitvoer zijn ontleend aan de handelsstatistieken der betrokken landen. Voor zover dit noodzakelijk bleek, werden de uitgevoerde hoeveelheden der betrokken landen in overeenstemming gebracht met de

in de statistiek der importerende landen vermelde ingevoerde hoeveelheden (en omgekeerd) en wel door als regel het hoogste getal aan te houden. Op deze wijze werden in- en uitvoercijfers gevonden, welke slechts een zeer geringe correctie behoeften, teneinde hun totaal in overeenstemming te brengen met de in- en uitvoercijfers volgens het O.E.E.C.-rapport „The textile industry in Europe”.

Op de hoofddiagonaal staan vermeld de cijfers met betrekking tot de binnenlandse afzet der betrokken landen. Deze werden gevonden door de export in mindering te brengen van de produktie. Gegevens met betrekking tot deze laatste werden eveneens ontleend aan genoemd O.E.E.C.-rapport.

’s-Gravenhage.

M. FRAENKEL.

Referer aan annonces in „E.-S.B.”

Olie in de Sahara

Frankrijk koestert grote verwachtingen van de Sahara als een toekomstig olieland. Volgens officiële rapporten is er een voorraad van een miljard ton petroleum in de bodem van de barre woestenijen, die samen de Sahara vormen, een gebied bijna zo groot als de Verenigde Staten (Handelsblad, U.P.-dienst, 27 april 1957). Wie bedenkt welk een geweldige krachtsinspanning de Sovjet-Unie zich heeft moeten getroosten om haar petroleumproductie boven het peil van 70 mln. ton per jaar (in 1955) te brengen, moet wel getroffen zijn door de mededeling van de Franse Minister van Handel, Lemaire, die een studiereis heeft gemaakt naar de olieboringen in de Sahara, dat dit gebied het volgend jaar 508.000 ton zal opleveren, in 1960 10 mln. ton, in 1966 25 mln. ton en in 1975 70 mln. ton.

Natuurlijk kan men de Russische gebieden en de Sahara niet zonder meer op één lijn stellen en ook moet men er rekening mee houden, dat de winning en vooral het vervoer van olie in de Sahara minder moeilijkheden zullen opleveren dan in de Sovjet-Unie, maar dan blijft toch nog de te verwachten produktie in de Sahara wel zeer ongewoon. In Rusland was deze ontwikkeling als volgt:

1951	42,3 mln. ton
1952	47,4 mln. ton
1953	52,0 mln. ton
1954	59,5 mln. ton
1955	71,0 mln. ton.

En nu willen de Fransen de produktie, alleen in de Sahara, in een simpele vijftien jaren tijds brengen van 10 mln. ton in 1960 tot 70 mln. ton in 1975! Dat zou inderdaad een prestatie zonder weerga zijn. Volgens Guillamat, de leider van het Franse staatsbureau voor olie-onderzoek, zal de Sahara zelfs binnen vijftien jaar geheel in de Franse oliebehoeften kunnen voorzien. De vorige Minister-president van Frankrijk, Guy Mollet, verklaarde in maart van dit jaar dat de sluiting van het Suezkanaal de noodzakelijkheid heeft onderstreept, dat Frankrijk nieuwe energiebronnen aanboort. „De wil van één man”, zo zei Mollet, „is in staat gebleken het economisch leven van Europa te verlammen. Dit is de reden waarom de economische en politieke betekenis van de Sahara dubbel zo groot is geworden”. De olie die in de Sahara gewonnen kan worden, aldus de New York Post, zou een groot gedeelte van West-Europa grotendeels onafhankelijk kunnen maken van de olie uit Saoedi-Arabië, Irak en Perzië, die door het Suezkanaal moet worden vervoerd. Het blad schreef dit naar aanleiding van Guy Mollets bezoek aan Amerika in februari 1957.

Wij kunnen er ons in verband met het bovenstaande slechts over verheugen, dat de Weekberichten van de Kredietbank te Brussel het nummer van 20 juli jl. bijna geheel hebben gewijd aan de brandende kwestie van de uit de Sahara te betrekken olie, het Franse Texas, zoals ze nu reeds genoemd wordt (in de Amerikaanse staat Texas worden nl. zeer belangrijke hoeveelheden olie gewonnen).

De Sahara strekt zich uit van de vallei van de Nijl tot de Atlantische Oceaan en van het zuiden van de Atlas en de kusten van Tripolitië tot de boorden van de Senegal-, Niger en Bahr-El-Ghazal-rivieren en heeft een oppervlakte van 6,3 mln. km². In feite zijn er drie Sahara's: die van Algerië (zuidelijke territorien), die van Frans West-Afrika (Mauretanië, Soedan en Niger) en die van Frans Equatoriaal-Afrika (Tchad). De grenzen van deze gebieden zijn niet overal goed afgebakend en in sommige gevallen wordt de bestuursmacht van Frankrijk zelfs betwist. Dat doet Marokko, maar ook Tunesië, Libye, Rio de Oro en Spanje eisen zekere delen van de Sahara op.

Men is er, om aan de hierdoor ontstane moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden, reeds in 1956 toe over gegaan de „Organisation Commune des Régions Sahariennes (O.C.R.S.)” op te richten. Zij zal de economische exploitatie van dit gebied moeten coördineren, terwijl onlangs met dit doel ook een Ministerie van de Sahara in het leven werd geroepen. Het genoemde gebied bevat tal van bodemschatten, maar na de tweede wereldoorlog kwam de Sahara vooral in de belangstelling te staan door het petroleum-onderzoek. Een gebied van 1,8 mln. km² opent in dit opzicht door zijn structuur gunstige vooruitzichten.

Het Brusselse blad licht ons verder uitvoerig in omtrent de exploratiewerkzaamheden, die reeds in 1952 — en hier en daar met groot succes — ter hand zijn genomen, waarbij vier grote Franse ondernemingen zijn betrokken. Toch heeft men buitenlandse deelneming niet volledig geweerd, al ligt het wel zeer stellig in de bedoeling, zoals uit andere publikaties blijkt, zich zoveel mogelijk van het buitenland onafhankelijk te maken. Het onderzoek naar petroleum staat volledig onder toezicht van de Overheid, die trouwens ook grotendeels de financiering ervan verzekert. Enkele jaren geleden vormde het particuliere kapitaal slechts 9 pCt. van de totale investeringen, welk percentage inmiddels is gestegen tot 27 en wel 33 pCt. zal gaan bedragen. In het vijfjarenplan voor petroleumonderzoek in Frankrijk en zijn overzeese gebiedsdelen is fr. 250 mrd. aan investeringen voorzien.

Voor het toezicht en voor de hier bedoelde financiering bestaan vier verschillende organen. Er zijn twee zuivere staatsorganen, t.w.: het „Bureau de Recherches de Pétrole (B.R.P.)” en de „Régie Autonome des Pétroles (R.A.P.)”, waarvan het eerste de coördinatie van de opsporingswerkzaamheden bewerkstelligt en deelneemt aan de financiering door middel van begrotingstoelagen aan de hand van een vijfjarenplan, terwijl de R.A.P. een financieringsmaatschappij is die volledig in handen is van de Franse staat. Verder zijn er twee particuliere financieringsondernemingen, resp. opgericht in 1954 en 1955, met maatschappelijke kapitalen van fr. 8 en 7 mrd. Zij verschaffen beleggers de gelegenheid „een participatie te nemen in de petroleum-prospectie in Noord-Afrika”. Voor de financiering van het onderzoek naar petroleum in de Sahara is in het vijfjarenplan 1956-1960 een bedrag van fr. 69,5 mrd. uitgetrokken. In 1956

werd ca. fr. 13 mrd. uitgegeven en voor 1957 zal dit waarschijnlijk een bedrag van fr. 16 mrd. worden¹⁾).

Om de reeds ontdekte petroleum- en gasbronnen te kunnen exploiteren moeten vooraf een reeks secundaire werken worden uitgevoerd, waartoe in april 1957 door de Regering het plan-Lemaire werd aangenomen. Dit plan voorziet in het aanleggen van buisleidingen voor het transport van de geproduceerde petroleum en de bouw van industriële complexen in Algerië voor het gebruik van de ontdekte aardgassen. Voor exploitatie en transport denkt men fr. 150 mrd. nodig te hebben en voor de industriële complexen nog eens fr. 50 mrd. Hierbij is gedacht aan de bouw van een petroleumraffinerij met een capaciteit van 2 mrd. ton per jaar en aan de bouw van een staalfabriek voor verwerking van ijzererts met als energiebron het ontdekte aardgas. Wat de buisleidingen betreft, hoopt men reeds in 1959 4 mln. ton olie per jaar te kunnen vervoeren, om te komen tot 10 mln. ton in 1960. Ook wegen en vliegvelden zullen worden aangelegd, smalspoor zal worden verbreed enz.

Zal het produktiestadium thans inderdaad spoedig worden bereikt of zullen de politieke moeilijkheden in Algerië en de naijver der omliggende landen een betreurenswaardige stagnatie teweeg brengen bij de verwezenlijking van de waarlijk grootse plannen, welke wij hierboven met enkele korte trekken hebben kunnen aanduiden? Wij moeten dit afwachten, maar gezegd mag worden dat het een uitkomst voor geheel West-Europa zou zijn, als de plannen op vlotte wijze tot uitvoering zouden kunnen worden gebracht.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

¹⁾ De verwachtingen der Fransen ten opzichte van de oliewinning in de Sahara blijven sterk gespannen, getuige o.a. het feit dat op 9 september jl. de emissie van 1,4 mln. aandelen van 1.000 fr. a pari binnen drie uur was overtekend. Ze was bestemd voor de „Compagnie française pour le financement de la recherche et de l'exploitation du pétrole”, die op 16 augustus jl. is opgericht met een kapitaal van 1 mrd. fr.

BOEKBESPREKING

Stand van Zaken. Gedenkboek bij het vijftigjarig bestaan der Scheepvaart Vereeniging Zuid. Rotterdam 1957, 260 blz.

De schrijver van dit historische overzicht, Dr. S. J. Teychiné Stakenburg, secretaris van de Scheepvaart Vereeniging Zuid (S.V.Z.) te Rotterdam, heeft zich bescheiden op de achtergrond gehouden. Hij beschrijft eerst de periode, voorafgaande aan de oprichting van de genoemde werkgeversvereniging, een tijd, waarin het sociale besef, zowel bij arbeiders als bij ondernemers, wakker werd. „Van chaos naar orde”, noemt hij deze periode, die wordt gekenmerkt door goede bedoelingen, misverstanden en harde strijd.

In het begin van het tweede tijdvak, lopend van 1906 tot 1918, werd de S.V.Z. door Dr. W. A. Engelbrecht en door enkele andere vooraanstaande werkgevers in de Rotterdamse haven opgericht. „Wetgever en werkgever” is de typering die de schrijver aan deze periode geeft. De georganiseerde arbeiders vonden in die tijd de georganiseerde ondernemers tegenover zich. De wetgever bemoeide zich meer en meer met sociale vraagstukken. De eerste collectieve arbeidsovereenkomsten kwamen tot

stand, alsmede de stuwadoorswet, die inzonderheid het werk in de haven regelde.

Het derde door de schrijver genoemde tijdvak is dat van „Eb en vloed der arbeidsverhoudingen”, durend van 1918 tot 1945. In deze periode is het „Dood tij” van de tweede wereldoorlog begrepen. Het is een tijd van verdere bewustwording van de arbeiders, van voortgaande sociale maatregelen, van economische crisissen en conflicten, doch ook van hoopvolle pogingen tot samenwerking.

Het dode tij van de oorlog heeft werkgevers zowel als werknemers tot nadenken gestemd. Het vierde tijdvak, lopend van 1945 tot 1957, vormt ten dele de neerslag van de in de oorlog ontwikkelde ideeën. Loon- en arbeidsvoorwaarden werden opnieuw bezien. In plaats van een strijdorganisatie werd de S.V.Z. een centrum van overleg tussen werkgevers en werknemers. De vakopleiding werd met ernst ter hand genomen; de havenvakschool vormt de kroon op dit werk. Niet minder belangrijk is het vaste dienstverband der vroegere losse arbeiders van de zgn. Haven Arbeids Reserve.

Dr. Stakenburg heeft in een veelheid van feiten een voortreffelijke orde geschapen. Zijn omvangrijke studie is doortrokken van een warm sociaal gevoel, waaruit nog eens ten overvloede moge blijken dat de kloof tussen werkgevers en werknemers heden ten dage feitelijk niet meer bestaat. Het boek is in een weldadig aandoende stijl geschreven en bovendien heeft de schrijver zich met succes bediend van eenvoudige taal, die ook voor de arbeiders verstaanbaar is. Het is daarom een goed gebaar van de S.V.Z. geweest om dit boek ook onder de havenarbeiders, die reeds een aantal dienstjaren hebben, te verspreiden.

Uit de aard der zaak worden in een gedenkboek veel personen en feiten vermeld, die men gaarne in een bepaald verband zou willen terugzoeken. Daarom besluit het boek met een uitgebreid personen- en zakenregister. Bovendien zijn in chronologische volgorde de besturen van de S.V.Z. alsmede van de onder haar ressorterende instellingen genoemd. Uitstekende foto's van personen en situaties illustreren het geheel.

De schrijver is in de eerste plaats een literair-historicus en dit blijkt ten volle uit zijn werk. Wat wij zo gaarne in dit boek nog zouden willen zien, is een visie op de toekomst, waardoor het verleden en het heden nog meer reliëf zouden hebben gekregen. Een ander aspect dat wij in dit gedenkboek hebben gemist is de kwantitatieve zijde van het sociale vraagstuk in de Rotterdamse haven. Feiten en cijfers gezamenlijk spreken nog beter tot de lezers dan feiten alleen. Dit alles neemt niet weg dat dit met zoveel zorg samengestelde gedenkboek een voorname bijdrage vormt tot de geschiedenis van de Rotterdamse haven in het bijzonder en voor de stad Rotterdam in het algemeen.

^s-Gravenhage.

P. VAN ZUUREN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt was de afgelopen week zeer krap. Grote betalingen ten behoeve van hun cliënten — in het bijzonder voor vennootschapsbelasting — noopten de banken nogal wat aan de makelaars gegeven call op te zeggen, zodat deze laatsten op de Centrale Bank moesten terugvallen. De officiële callgeldrente werd in dit verband op 1 oktober van $3\frac{1}{2}$ tot $3\frac{3}{4}$ pCt. verhoogd. Niet officieel werd er voor

daggeld méér betaald (4 en $4\frac{1}{4}$ pCt.). In schatkistpapier overheerste het aanbod. Voor termijnen van één à enkele maanden werd ca. $4\frac{3}{4}$ à $4\frac{7}{8}$ pCt. betaald. Het Rijk had het door grote betalingen, o.a. voor aflossing van schatkistpapier, ook niet gemakkelijk. Blijkens de weekstaat van 30 september zag de Schatkist zich genoodzaakt wederom bij buitenlandse circulatiebanken om krediet aan te kloppen en wel voor f. 152 mln.; in dit verband wordt in geldmarktcringen de naam „Deutsche Bundesbank” gefluisterd.

Het drama der gemeentefinanciën naderde op de laatste dag van de verslagweek zijn ontknoping weer een stap nader door de uitvaardiging van een nieuwe circulaire door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Financiën. Wat het korte krediet, dus de kasgeldleningen, betreft wordt hierin opnieuw een maximumrente ingesteld en wel van $5\frac{1}{2}$ pCt., (= het huidige promessendisconto van De Nederlandsche Bank). Goedgunstig werd beschikt, dat vóór 21 oktober aflopende kasgeldleningen nog éénmaal mogen worden verlengd voor dezelfde termijn tegen de oude (= hoge) rentevoet; daarna is het echter onherroepelijk uit.

Van betekenis is bij dit nieuwe stukje rentegamma vooral, dat hier een maximum-rente wordt verordeneerd, die ca. 2 pCt. beneden het geldende marktniveau voor dergelijke leningen ligt. Vermoedelijk is het derhalve de bedoeling ook deze kraan van zelfstandige gemeentefinanciering — waaruit deze overheidsorganen het afgelopen jaar noodgedwongen menig vaatje getapt hebben — af te sluiten, ja zelfs het overvloedig gevulde kasgeldleningen-reservoir te gaan leegpompen.

Reeds eerder werden er bij het korte krediet kranen voor de neus der gemeenten dichtgedraaid. Zo wordt in de jongste financieringsnota van de Gemeente Rotterdam — wier vlottende schuld einde 1957 naar raming f. 180 mln. zal bedragen — gesteld, dat maatregelen van De Nederlandsche Bank zeer tot de financieringsmoeilijkheden hebben bijgedragen. Terwijl voorheen gemeentelijke anticipatiebiljetten bij deze instelling konden worden beleend tot maximaal 15 pCt. van de jaarlijkse gemeentekomsten, werd dit percentage in juni 1957 verlaagd tot $7\frac{1}{2}$ pCt. resp. tot nihil, wanneer de vlottende schuld tussen 25 en 50 pCt., resp. méér dan 50 pCt. der gemeentekomsten bedraagt. Hierdoor zal Rotterdam na ultimo 1957 niet langer op deze wijze kort kunnen lenen. Voorts herinnert deze Nota aan de brief van de Centrale Bank aan de particuliere banken, waarbij de laatste worden uitgenodigd hun kredietverlening aan de gemeenten terug te brengen tot de gemiddelde stand per de ultimo's van de corresponderende maanden van de voorafgaande jaren (welke stand voor Rotterdam en andere gemeenten nihil of laag was).

Door bovenstaand samenstel van maatregelen zijn thans vrijwel alle ontsnapingsgaatjes voor de gemeenten stevig dichtgestopt, behalve één, nl. lenen bij de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Daar deze bank op haar beurt voor haar kredietverkrijging afhangt van de medewerking van Centrale Bank en Regering is aldus bereikt, dat de gemeenten voor afzienbare tijd netjes naar het pijpen van laatstgenoemde autoriteiten zullen moeten dansen.

De kapitaalmarkt.

Het bericht, dat het concern Koninklijke-Shell voornemens is begin 1958 een aandelenemissie te plaatsen, die ca. f. 800 à f. 1.000 mln. zal moeten opleveren, had op de

Amsterdamse aandelenmarkt ongeveer het effect van een tijdbom. Hals over kop trachtten beleggers en beroeps-handel een goed heenkomen te zoeken door uit de aandelenmarkt te springen. Voor zover er überhaupt gewikt en gewogen werd, was de hoofdoorweging hierbij, dat de Nederlandse beleggers, door hoge progressieve belastingen en inkomensnivellering goeddeels kaal geschoren, niet dan met de grootste moeite het hun gevraagde bedrag zullen kunnen opbrengen. Dit bedrag wordt begroot op 35 à 40 pCt. (= het Nederlandse aandeel in het Koninklijke-kapitaal) van bovengenoemde f. 800 à f. 1.000 mln., of ca. f. 300 à f. 400 mln. Een geluk bij een ongeluk wordt slechts het feit geacht, dat aandelen Koninklijke nu reeds geruime tijd in New York zijn genoteerd en daar een goede naam genieten. De Amerikaanse kapitaalmarkt zal daarom, naar men hoopt, niet alleen het eigen aandeel in de emissie (ca. 25 pCt.) zonder al te veel moeite kunnen verteren, maar bovendien nog uit het kapitaalarm geworden Nederland afkomstige brokken. Voor het overige gaf men zich aan sombere gevoelens over, zowel op grond van internationale factoren (o.a. de grote emissie van het Standard Oil concern in de Verenigde Staten en in het algemeen de internationale kapitaalschaarste, die deprimerend op de aandelenbeurzen werkt), als op grond van weinig opbeurend nieuws uit het binnenland (ontslagen in diverse bedrijfsakken).

Gezien deze stemming, was het niet verwonderlijk, dat het koersniveau op de aandelenmarkt fikse veren moest laten. De algemene index van A.N.P.-C.B.S. bereikte een laagterecord voor 1957 en bleef slechts iets boven het peil van de Suez-dagen in november 1956.

De koersdaling van de afgelopen maanden bracht als tegenpool een stijging van het aandelenrendement mede. Het door de Rotterdamsche Bank per het einde van elk kwartaal berekende rendement voor een groep van 200 aandelen, bedroeg per ultimo september jl. $7,0$ pCt., een hoogterecord sinds het begin van deze publikatie (1948). Het vorige record, dat thans dus sneefde, dateerde van juni 1952 en bedroeg $6,7$ pCt.

Hoewel de obligatiemarkt wat de koersen betreft, gedurende de verslagweek weinig wijziging onderging, deden zich daar toch belangrijke ontwikkelingen voor. Nadat daar eerst een 6 pCt. particuliere obligatielening was aangekondigd — nl. door De Bijenkorf — werden op de laatste dag van de week, zodat zij nog geen invloed konden hebben op het koersniveau van vrijdag, de condities van de nieuwe Nationale Woningbouwlening der Bank voor Nederlandse Gemeenten bekend gemaakt. De rentevoet bedraagt 6 pCt., de gemiddelde looptijd $15\frac{1}{2}$ jaar, de emissiekoers 100 pCt. Aflossing (lees: conversie in een lager rentetype) is de eerste tien jaar niet toegestaan. Als bedrag der lening werd genoemd f. 100 mln. of zoveel meer als zal worden ingeschreven.

Hoewel de naam „Volkslening” bij deze uitgifte, waarop het intekenen door de Minister-President zelve voor de radio aan het Nederlandse volk warm werd aanbevolen, niet werd gebezigd (wellicht als reverentie jegens Z. Exc. Suurhoff, die juist deze week in de Tweede Kamer op de scherpste wijze uitviel tegen het volkscapitalisme = effectenbezit voor de kleine man), wordt bij deze lening toch mede een beroep gedaan op de kleine (evt. aspirant-) kapitalistjes. Er worden nl. ook coupures van f. 100 uitgegeven, iets wat de laatste jaren bij de staatsleningen niet meer geschiedde. Voor de kleine spaarders zal deze bank zelfs binnenkort zgn. rentespaarbrieven met minimum-

coupure van f. 25 gaan uitgeven. Progressieve principes hebben dus blijkbaar voor de kapitaalnoed van het ogenblik moeten wijken.

Dat het bepaald niet de bedoeling is, dat de gemeenten zelf mogen lenen op de kapitaalmarkt blijkt uit de onder „geldmarkt” genoemde circulaire, volgens welke de betreffende Ministers het bestaande rentegamma hebben gehandhaafd. „Voorlopig”, heet het daar, kan de Regering slechts instemmen met, afwijking van het rentegamma voor leningen, welke door de gemeenten uit de opbrengst van de nationale woningbouwlening met de Bank voor Nederlandse Gemeenten zullen worden gesloten.

In de betreffende circulaire zegt de Regering trouwens met zoveel woorden dat zij heeft gemeend te moeten bevorderen dat, althans voorlopig, de vraag van de gemeenten naar kapitaal op nieuwe voorwaarden centraal geschiedt. De centralisatie-aap is derhalve thans ook officieel uit de mouw te voorschijn gekomen. Het rentegamma blijft voorshands in feite een emissieverbod voor de individuele gemeenten.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	20 sept. 1957	27 sept. 1957	4 okt. 1957
Algemeen		206,3	199,6	186,9
Internat. concerns		302,0	290,3	269,7
Industrie		138,7	135,6	127,5
Scheepvaart		133,2	132,8	129,5
Banken		109,2	108,0	104,3
Indon. aand.		89,7	87,4	83,0

Aandelen

	f. 199,20	f. 193,40	f. 178,20*
Kón. Petroleum	199,20	193,40	178,20*
Unilever	379	360½	332½
Philips	264	252	236½
A.K.U.	164	153½	144
Kon. N. Hoogovens	285	270	245½
Van Gelder Zn.	179½	179	174
H.A.L.	153	151	147½
Amsterd. Bank	198	196½	186½
H.V.A.	111¼	107½	99

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	57½	57%	57%
3½ pCt. 1947	82½	80½	80½
3¼ pCt. 1955 I	79½	79%	79½
3 pCt. Grootboek 1946	81¼	81%	81%
3 pCt. Dollarlening	89	87%	88%

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	83½	85	83½
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	75	76	76
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	84½	85	85
3½ pCt. Philips 1948	88	87½	86
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	76	75	75

New York

Aandelenkoersgemiddelde .			
Dow Jones Industrials	468,4	456,9	461,7

* ex f. 1,50 int.dividend.

J. C. BREZET.

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

Maandblad

EKONOMI DAN KEUANGAN INDONESIA

(ECONOMIE EN FINANCIËN)

Uitgave in samenwerking met Nationaal Planning Bureau, Ministerie van Financiën en de Economische Faculteit van de Universiteit Indonesia.

Redactie: R. H. Djuanda, S. I. Djajadiningrat, A. Kraal, Loekman Hakim, Oey Beng To en Sumitro Djohadikusumo.

Abonnementsprijs: Rp. 60 per jaar, welke voor abonnees in Nederland kan worden betaald door overmaking aan de Bank Indonesia Amsterdam op rekening van de Jajasan Penerbitan Ekonomi dan Keuangan, Djakarta, van een bedrag ad N.f 20 per jaar.

Adres Redactie: Djalan Langsat I no. 22
Kebajoran Baru
Djakarta - Indonesia.

Adres Administratie: d/a P. T. Pembangunan,
Gunung Sahari nr. 84
Djakarta - Indonesia.

COMMISSARIAAT VOOR SURINAAMSE ZAKEN

Bij het Departement van Landbouw, Veeteelt en Visserij in Suriname bestaat gelegenheid tot plaatsing van een

LANDBOUWSTATISTICUS

Voorkeur genieten zij, die hun studie voor landbouwkundig ingenieur hebben voltooid en belangstelling hebben voor de landbouwstatistiek.

Uitzending: in tijdelijke dienst, met een dienstverband van drie jaar.

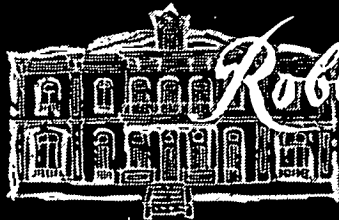
Bezoldiging: Sur.crt. f 6.180,— tot Sur.crt. f 10.500,— 's jaars. (12 éénjaarlijkse verhogingen van Sur.Crt. f 360,—). Inpassing in de salarisschaal geschiedt naar gelang van de opgedane ervaring.

Kortverbandtoelage: boven het salaris wordt een toelage toegekend van 10% van het genoten salaris; de uitkering van deze toelage geschiedt na afloop van het dienstverband.

Uitrustingskosten: voor gehuwden 1/4 gedeelte van de bij de uitzending toe te kennen jaarbezoldiging tot een maximum van Sur.crt. f 2.500,—, voor ongehuwden 1/6 gedeelte van die bezoldiging.

Overtocht: voor landsrekening, c.q. ook voor het wettig gezin, van Nederland naar Suriname en, na afloop van het dienstverband, van Suriname naar Nederland.

Sollicitaties in duplo (één exemplaar op luchtpostpapier) binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie te zenden aan het Commissariaat voor Surinaamse Zaken, Alexander Gogelweg 2, Den Haag.

Robbers en van den Hoogen.

WIJNKOPERS SINDS 1842 - VELPERWEG 23 ARNHEM - TELEFOON K 8300 - 24377

vacatures

Een organisatie in Indonesië vraagt een

doctorandus in de economie

die voorliefde heeft voor efficiency-werk. Zijn voornaamste taak zal zijn het coördineren van reeds aanwezige gegevens betreffende taken en premien en het geven van adviezen op het gebied van efficiency. Aanstelling van een bevoegde en middelbare kracht is niet uitgesloten.

Sollicitaties worden ingewacht onder no. E.-S.B. 43-1 Postbus 42, Schiedam.

Dekking van pensioenverplichtingen

De keuze tussen
Eigen Beheer en *Herverzekering*
is afhankelijk van vele factoren.

Een objectieve beoordeling van dit vraagstuk
geeft ons gespecialiseerd
BUREAU VOOR PENSIOENFONDSEN

De deskundige adviezen van dit Bureau zijn afgestemd op een zo groot mogelijk profijt van de gestorte premies met inachtneming van de vereiste zekerheid voor de deelnemers.

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

Wij belasten ons met het bewaren en administreren van Uw effectenbezit, in welk geval wij adviseren bij emissies en o.a. zorgen voor het knippen en verzilveren van coupons en dividendbewijzen, het nazien van uitlotingen en het incasseren van aflosbare obligaties.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
94 kantoren in Nederland

beschikbare krachten

Doctor in de economie

31 jaar, met 6 jaar ervaring op praktisch-wetenschappelijk gebied, goede talenkennis, agrarisch georiënteerd, **wenst van werkkning te veranderen.** Br. no. E.-S.B. 43-3, Postbus 42, Schiedam.

ECONOME

met grote ervaring in leidende posities **wenst van werkkning te veranderen.** Zij zoekt zelfstandige functie in industrieel of commercieel bedrijf, waarbij voorkeur uitgaat naar organisatie- en distributieproblemen. Brieven no. E.-S.B. 43-2 Postbus 42, Schiedam.

Overweegt U eens ook

E.-S.B.

in Uw publiciteit te betrekken !!!

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN EEN

NATIONALE WONINGBOUWLENING

groot f 100 000 000,—

of zoveel meer als waarvoor zal worden ingeschreven, met dien verstande, dat het recht wordt voorbehouden het boven f 100 000 000,— te aanvaarden bedrag nader vast te stellen.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op
f 100 000 000,— 6 PCT. 25-JARIGE OBLIGATIES 1957

of zoveel meer als nader zal worden vastgesteld,
in stukken van f 1000,—, f 500,— en f 100,—

zal zijn opengesteld op

VRIJDAG 18 OKTOBER 1957

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur.

TOT DE KOERS VAN 100 PCT

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

**Rotterdamsche Bank N.V.
De Twentsche Bank N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.
Heldring & Pierson
Incasso-Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
R. Mees & Zoonen
Nationale Handelsbank N.V.
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
H. Oyens & Zonen N.V.
Pierson & Co.
Hope & Co.**

alsmede ten kantore der Vennootschap

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 8 oktober 1957.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

's-Gravenhage, 8 oktober 1957